

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**ZÁKLADNÍ VÝZKUM NOVĚ VZNIKAJÍCÍ PROJEKTIVNÍ
METODY ZAMĚŘENÉ NA VYBRANÉ ASPEKTY SOCIÁLNÍHO
ZRÁNÍ OSOBNOSTI**

THE BASIC RESEARCH OF PROJECTIVE METHODS FOCUSED ON SELECTED
ASPECTS OF SOCIAL MATURATION OF PERSONALITY

Bakalářská diplomová práce

Autor: Kristýna Vlačušková

Vedoucí práce: PhDr. Radko Obereignerů, Ph.D.

Olomouc

2014

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou/magisterskou diplomovou prací na téma:
„Základní výzkum nově vznikající projektivní metody zaměřené na vybrané aspekty
sociálního zrání osobnosti“ vypracoval(a) samostatně pod odborným dohledem vedoucího
diplomové práce a uvedl/a jsem všechny použité podklady a literaturu.

Vdne Podpis

Tato práce vznikla v rámci projektu „Sociální zrání osobnosti“ podpořené studentkou grantovou soutěží na Univerzitě Palackého v Olomouci (FF_2013_017).

Děkuji panu PhDr. Radku Obereignerů za vedení a rady při psaní této práce.

Děkuji Veronice Krausové za její laskavost a podporu, kterou mi dávala a dává nejen při psaní diplomové práce.

Děkuji také své rodině za péči a podporu.

Dále děkuji všem účastníkům výzkumu, kteří mi věnovali čas a podíleli se tak na vzniku této práce.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Osobnost	9
2. Vývoj osobnosti	11
2.1. Teorie vývoje osobnosti	11
2.1.1. Teorie kognitivního vývoje.....	11
2.1.2. Teorie psychosociálního vývoje	13
2.1.3. Teorie separačně individuálního procesu	14
3. Sociální zrání osobnosti.....	16
3.1. Keganova teorie sociálního zrání.....	16
4. Zralá osobnost	18
4.1. Sociální zralost.....	19
5. Poruchy osobnosti	21
5.1. Schizoidní porucha osobnosti.....	22
5.2. Úzkostná porucha osobnosti	22
5.3. Závislá porucha osobnosti.....	22
6. Projekce	23
6.1. Psychoanalytický základ projektivních metod.....	23
6.2. Projektivní metody	25
6.2.1. Tématicko apercepční test	25
6.2.2. Rorschachův test	26
EMPIRICKÁ ČÁST.....	27
7. Výzkumný problém.....	28
7.1. Výzkumné cíle	29

7.2.	Hypotézy	29
8.	Metody sběru dat.....	31
8.1.	Test sociálního zrání (TSZ).....	31
8.1.1.	Diagnostika sociálního zrání osobnosti ABI.....	31
8.1.2.	TZS – popis metody.....	35
8.1.3.	TSZ – administrace	36
8.1.4.	TZS – skórování	37
8.2.	PSSI – Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti	44
8.2.1.	Teoretický základ PSSI.....	45
8.2.2.	Škály PSSI	45
8.3.	Toronto Alexithymia Scale.....	46
9.	Popis souboru	47
9.1.	Průběh sběru dat	47
10.	Zpracování získaných dat.....	49
10.1.	Metody zpracování a analýzy dat.....	49
10.2.	Výsledky zpracování získaných dat	50
10.2.1.	Statistické zpracování dat Testu sociálního zrání.....	50
11.	K platnosti hypotéz	54
12.	Diskuse	56
13.	Závěry	60
	SOUHRN	61
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	64
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	65

ÚVOD

Člověk je vychováván, vyrůstá a vyvíjí se za běžných okolností mezi lidmi. S jinými lidskými bytostmi tedy přicházíme do kontaktu od narození a v průběhu našeho vývoje jsou druzí lidé a vztahy, které s nimi máme důležitou součástí našich životů. Společenské události, akce, ale i povinnosti patří k běžným denním činnostem. Kolikrát za den se ocitáme pouze sami se sebou? Když si to tak uvědomíme, zjistíme, že většinu svého dne trávíme ve společnosti druhých lidí. Naše schopnost rozumět druhým, vztahovat se k nim, orientovat se ve společenských situacích je důležitá charakteristika nás jako jedinců dané společnosti. To jak máme nebo nemáme tuto schopnost vyvinutou, ovlivňuje naše fungování ve společnosti. Schopnost rozumět okolnímu světu není automatickou výbavou dítěte, ale vyvíjí se a zraje s rostoucím věkem jedince. O tom jak daleko je člověk ve svém vývoji by mohl odpovídat stupeň zralosti, v tomto případě bychom mohli hovořit o sociální zralosti.

Ve své práci se zabývám vývojem nově vznikající projektivní metody na měření vybraných aspektů sociální zralosti, kterými je vztah k autoritě, vztah k druhým lidem, emoce a zaměření činnosti. Teoretická část práce podává rozšiřující informace, které se vztahují k problematice sociální zralosti a projektivních metod. V praktické části se pak věnuji bližšímu popisu nové projektivní metody Testu sociálního zrání (TSZ), jejímu systému skórování a základním statistickým parametrům této metody. Cílem práce je pilotní ověření Testu sociálního zrání (TSZ).

Práce vznikla za podpory projektu „Sociální zrání osobnosti“ podpořeného studentskou grantovou soutěží na Univerzitě Palackého v Olomouci (FF_2013_017). Jde o analýzu části dat v rámci obsáhlejšího výzkumu, který se věnuje ověření a rozvojem metody Testu sociálního zrání osobnosti (TSZ).

TEORETICKÁ ČÁST

1. Osobnost

Tato kapitola se stručně věnuje pojmu osobnost jako takovému a jak je na tento pojem pohlíženo z psychologického hlediska. Najdete zde některé definice osobnosti a jejich společné znaky.

Původ slova osobnost (aj. personality) nejspíše pochází z latinského slova persona, které bylo spojeno s divadelními maskami herců ve starověkém Řecku. V psychologickém pojetí však slovo osobnost vyjadřuje daleko více než jen masku nasazovanou na člověka, ale snaží se postihnout člověka a vše, co je mu vlastní (Feist & Feist, 2009). Na pojem osobnost lze nahlížet jako na tzv. hypotetický konstrukt, tedy něco co není přímo pozorovatelné, ale je nějakým způsobem pozorováno. Osobnost jako konstrukt je pak něco u čeho můžeme popisovat rysy, dynamiku a charakteristiku (Nakonečný, 1998). V definicích pojmu osobnost panují často nejednotnosti, které vychází z toho, jak který psychologický proud nahlíží na člověka a zákonitosti ve světě. Ačkoliv žádná definice není akceptovatelná pro všechny teoretiky osobnosti (Feist & Feist, 2009). Většina teorií se shodne, že osobnost je souhrn charakteru, temperamentu, schopností a konstitučních vlastností člověka (Cakirpaloglu, 2012) Jak již bylo řečeno, každý psychologický proud měl tendenci popisovat osobnost z hlediska svých myšlenkových názorů. V základě lze říci, že na utváření teorií osobnosti měly zásadní vliv tyto oblasti psychologického bádání, a to klinické pozorování, které přineslo především přemýšlení o povaze osobnosti, gestaltistická tradice, která zdůrazňovala zaměření se na celek, experimentální psychologie, která se zabývala především náležitě kontrolovaným výzkumem osobnosti, a také psychometrická oblast, která upřesnila způsoby měření chování a analýzy dat (Hall & Lindzey, 2002).

Jelikož v předmětu psychologie jako vědeckého oboru stojí člověk, osobností se nějakým způsobem zabývá každý psychologický proud. Nyní si uveďme alespoň některé základní pohledy na osobnost a jejich definice. Osobnost v pojetí klasické Freudovi psychoanalýzy je založená na psychologické determinaci, kdy Freud tvrdí, že člověk je sebestředný, agresivní a sexuální a je ovlivněn okolnostmi, které jsou mimo jeho kontrolu. Podle Freuda vše kolem osobnosti je determinováno, nebo má psychologickou příčinu. Osobnost je složena ze tří komponent. Id jakožto představitele biologické podstaty osobnosti. Ego, které zastupuje psychologickou stránku osobnosti a Superego, které reflektuje společenské požadavky kladené na osobnost. Dalším významným představitelem psychoanalytického

proudu byl Carl Gustav Jung, který se v pojetí osobnosti od Freuda odlišil tím, že člověka chápe jako mnohostrannou bytost, která si přeje být celistvou bytostí akceptující sebe sama se všemi svými aspekty. Psychosociální pojetí osobnosti popsal Erik Erikson, který byl více zaměřen na mezníky v lidském životě a jejich roli, kterou mají na rozvoj osobnosti. V humanistické psychologii v čele s Carlem Rogersem je na osobnost pohlíženo jako na celek, který je ze své podstaty cenný, tvořivý, spontánní a svobodný. (Feist & Feist, 2009). Další ze zajímavých původců na poli psychologie osobnosti byl Gordon W. Allport, který se pokusil vyextrahovat definici osobnosti z 50 definic jiných autorů. Allport tedy definuje osobnost takto, „Osobnost je dynamická organizace těch psychofyzických systémů jedince, které determinují jeho jedinečné přizpůsobení svému prostředí.“ (Allport, 1937, 48 in Hall & Lindzey, 2002, 278). Dynamickou organizací je zde osobnost nazývána proto, že je to struktura neustále se měnící s určitým druhem centrální organizace, která udržuje osobnost pohromadě (Hall & Lindzey, 2002). V odborné psychologické literatuře byste našli další řadu přístupů a teorií snažících se vymezit osobnost. Toto byl pouze výčet některých hlavních přístupů.

2. Vývoj osobnosti

Osobností se člověk stává až postupem času, a to v raném dětství, kdy se utváří specificky lidská forma psychiky a její organizace. Na utváření osobnosti působí jednak činitele biologičtí (např.: geny, fyzická konstituce), jednak sociální a kulturní prostředí, ve kterém daný jedinec vyrůstá, v pozdějším věku se pak na utváření osobnosti podílí také osobní zkušenosti člověka, které zvýrazňují jeho individualitu (Nakonečný, 2009).

Ve 20. století se propagovaly dva hlavní přístupy v pohledu na vývoj osobnosti, a to biologický a environmentální, které se navzájem vylučovaly. Nyní je spíše snaha o sjednocení obou pohledů, tedy o respektování fyziologických daností člověka a prostředí, ve kterém vyrůstá. V návaznosti na téma této práce, tj. sociální zralost, zde však zdůrazníme hlavně environmentální pohled na vývoj osobnosti. Dle tohoto přístupu veškeré psychologické mechanismy mají sociální základy a jsou utvářeny a vyvíjí se v závislosti na sociálním prostředí. Klade se zde důraz na sociální interakci při rozvoji konceptu Self a sebepojetí (Blatný, 2010).

2.1. Teorie vývoje osobnosti

V této podkapitole jsou uvedeny tři vývojové teorie, které byly vybrány s ohledem na téma této práce. Práce je zaměřena na sociální zralost, proto jsou zde vybrány teorie, které nejvíce s tímto tématem souvisí, a to Piagetova teorie kognitivního vývoje, která poskytuje přehled vývoje myšlení, Eriksonova teorie psychosociálního vývoje, teorie Margaret Mahlerové.

2.1.1. Teorie kognitivního vývoje

Piaget (1966, in Kratochvíl 2006) byl přesvědčen, že realita je proces, který se vyvíjí kupředu, proto tvrdí, že chceme-li pochopit poznání, musíme nejdříve porozumět vývoji. Protože dle jeho názoru je mechanismus vývoje ve všech oblastech stejný, pak Piaget hledá de facto takové pojetí vývoje, které je možno aplikovat jak na výklad života, tak na výklad poznání. Z pohledu sociálních vztahů a jejich vývoje je i kognitivní vývoj jedince důležitý, neboť na základě rozvoje poznání se rozvíjí diferenciaci vlastního já a okolního světa (Kratochvíl, 2006).

Svou teorií chtěl Piaget odpovědět na základní filozofickou otázku, a to původ poznání. Stejně jako filozofové snaží se tak zodpovědět na to, jakým způsobem dítě chápe vesmír, čas, příčinu, čísla a vztahy. Kognitivní vývoj rozdělil na čtyři vývojová stádia. (Vasta, Miller & Haith, 2003).

První stádium je tzv. senzomotorické stádium, které trvá od narození do 2 let dítěte. Toto stádium bylo rozděleno do dalších šesti podstádií. U každého podstádia je uvedeno, co by v rámci něho mělo být dosaženo, nicméně je to pouze orientační vodítko vývojových úkolů. Podstádia jsou rozdělena následovně:

Procvičování reflexů (od 0 do 1 měsíce) – dítě a jeho vnímání světa a sebe samého je limitováno používáním vrozených reflexů, jako např. sacího, uchopovacího.

Rozvoj schémat (od 1 měsíce do 4 měsíců) – reflexy se mění v tzv. senzomotorické schémata. Tyto schémata představují kognitivní struktury dítěte, pomocí kterých dává okolnímu světu význam, například můžeme hovořit o sacím schématu, podle kterého jsou podněty z okolního světa vnímány jako sací stimuly.

Proces objevování (od 4 měsíců do 8 měsíců) – chování dítěte začíná být více orientováno navenek. V této chvíli dítě začíná manipulovat s předměty z opravdového zájmu o ně, nejen z důvodu svého vnitřního potěšení, jak tomu bylo v předchozích stádiích.

Záměrné chování (od 8 měsíců do 12 měsíců) – objevuje se první opravdové záměrné chování. Dítě je schopno oddělit prostředek k dosažení nějakého cíle a konec, tedy stav, kdy je nějakého cíle dosaženo.

Novost a zkoumání (od 12 měsíců do 18 měsíců) – dítě již je schopno měnit schémata systematicky, tak aby dosáhlo nového efektu. Problémy řeší pomocí aktivního procesu pokus/omyl.

Mentální reprezentace (od 18 měsíců do 24 měsíců) – objevuje se kapacita pro reprezentaci a symbolické myšlení. Proces pokus/omyl se mění na proces mentálního řešení (Vasta, Miller & Haith, 2003).

Druhým stádiem je fáze symbolického a předpojmového myšlení, která trvá od 2 do 4 let. Dítě je schopno si představit objekt či činnost bez toho, aby ji muselo skutečně provádět. Toto stádium úzce souvisí s rozvojem jazyka a řeči. Třetí stádium názorného a intuitivního myšlení se objevuje v rozmezí 4 až 7 let. V této fázi je dítě silně upnuto na zjevnou podobu světa a nechápe jeho proměnlivost. Dětské uvažování je převážně egocentrické. Poté následuje fáze konkrétních logických operací, která trvá od 7 do 11 let. Pro tuto fázi je typické respektování základních zákonů logiky. Myšlení zde operuje především

s představami a symboly, které mají jednoznačný obsah. Posledním stádiem jsou formální logické operace, které nastávají v 11-12 letech. Jedinec je schopen přemýšlet nezávisle na konkrétní skutečnosti, uvažovat o různých problémech, třeba i o těch, které reálně neexistují (Vágnerová, 2013). Z hlediska sociálního zrání je důležitým pojmem, se kterým přišel právě Piaget, decentrace, a která je považována za druh sociálně kognitivní zralosti. Decentrace se objevuje již ve třetím stádiu, zde je však stále vázána na situace tady a teď, až v posledním stádiu dosahuje schopnosti probíhat v hlavě dítěte bez toho, aby situaci prožívalo v daném okamžiku. Decentrací rozumíme schopnost internalizovat druhé osoby, přemýšlet o nich a pochopit, že vnímají (Hosáková, 2013).

2.1.2. Teorie psychosociálního vývoje

Autorem této teorie je Erik H. Erikson (1950, in Drapela, 1998). Definoval 8 vývojových stádií, ve kterých bere v potaz jak vývoj vlastního ega, tak vliv a důležitost sociálních vztahů při vývoji já. Podle Eriksona je jedincova osobnost do určité míry tvarována a spoluutvářena prostředím, ve kterém vyrůstá. Tento fakt odlišuje jeho teorii od jiných vývojových teorií osobnosti, které se zaměřují především na vnitřní vývoj já. Erikson tak propojuje biologický a sociologický pohled na vývoj osobnosti. Předtím než se budeme blíže zabývat jednotlivými vývojovými stádii, je třeba si přiblížit některé základní principy, ze kterých Erikson při definování těchto stádií vycházel. Za prvé, vývoj probíhá podle epigenetického principu (Feist & Feist, 2009), který vyjadřuje to, že jeden prvek vzniká na podkladě druhého (Drapela, 1998). Za druhé, v každém stadiu se objevují interakce protikladů, jinak řečeno konflikt mezi harmonickými a ničivými prvky. Za třetí, v každém stádiu konflikt mezi protikladnými elementy přináší ego kvalitu, kterou Erikson nazývá základní silou. Za čtvrté, málo základní síly v jakémkoliv stádiu ústí v patologii tohoto stádia (například pokud nemá dítě dostatečně pevně vyvinutou naději ve stádiu důvěra proti nedůvěře, objevuje se patologie ve formě stažení se) (Feist & Feist, 2009).

Jednotlivá stádia jsou vymezena takto (Erikson, 1950, in Drapela, 1998):

1. Důvěra proti základní nedůvěře – kojeneček se učí důvěře, a to na základě předvídatelné péče ze strany pečující osoby. Tato důvěra v jinou osobu je pak i základem pro důvěru v sebe. Základní silou je zde naděje, která je dle Eriksona podmínkou, aby člověk zůstal naživu.
2. Autonomie proti zahanbení – v tomto období se dítě pouští do nových činností. Klíčové je zde ovládnutí vyměšování. Základní silou je vůle.

3. Iniciativa proti vině – dítě experimentuje a snaží se dosáhnout úspěchu. Základní silou je účelnost.
4. Snaživost proti méněcennosti – dítě provádí činnosti, které vyžadují určité dovednosti. Při úspěchu cítí dítě radost, neúspěch vede k pocitům méněcennosti. Základní silou je kompetence.
5. Identita proti zmatení rolí – v tomto stádiu se sjednocují veškeré představy člověka o sobě samém. Základní silou je zde věrnost.
6. Intimita proti izolaci – zde se vytváří zdravé spojení vlastní identity s identitou druhého. Základní silou je láska.
7. Generativita proti stagnaci – jedinec se zapojuje do společnosti, aby vytvářeli něco hodnotného. Základní silou je pečování.
8. Integrita proti zoufalství – poslední stádium, při kterém se člověk ohlíží na svůj dosavadní život a hodnotí ho, pakliže má pocit dobře vykonaného díla, nastupuje integrita. Základní silou je moudrost (Drapela, 1998).

2.1.3. Teorie separačně individuálního procesu

Pediatřička a dětská psychoanalytička Margaret S. Mahlerová (1975 in Plháková, 2006) je autorkou tzv. separačně individuálního procesu.

Fáze separačního procesu jsou vymezeny následovně (Mahlerová, Pine & Bergmanová, 2006):

Normální autistická fáze

V této fázi převažují především fyziologické procesy nad psychologickými. Hlavní pozornost dítě věnuje uspokojování potřeb, které dítě vnímá jako součást vlastní osoby. Úkolem této fáze je homeostatická rovnováha organismu v novém prostředí, ve kterém se dítě nachází.

Normální symbiotická fáze

V této fázi dítě ještě nerozlišuje self a ostatní osoby, ale vytváří si pamětní ostrůvky pro slastné a nepříjemné zkušenosti. Dítě si dosazuje do světa první objekt, matku, ale i tento objekt je v normální symbiotické fázi dosud vágní.

První subfáze: diferenciacce a vývoj představy těla

Během tohoto procesu se dítě odlišuje od matčina těla, je to v období okolo 6. – 7. měsíce a projevuje se to především manuálním, taktilním a vizuálním zkoumáním matčiny tváře.

Tyto explorativní vzorce se později vyvíjejí v kognitivní vzorce, které pomáhají rozlišovat neznámé od již známého.

Druhá subfáze – praktikování

Tato subfáze je rozdělena na dvě části, a to na ranou praktickovací fázi, která se vyznačuje fyzickým odlučováním od matky (plazením, batolením, apod.) a na vlastní praktickovací subfázi, která je charakterizována vzpřímenou pohyblivostí. Raná fáze připravuje dítě na jeho zájem o věci, se kterými matka přichází do kontaktu, dítě tyto předměty vyhledává očima a dočasně je může i zaměnit za objekt matky. Během vlastní praktickovací fáze batole dělá největší pokrok v lidské individuaci, a to především díky vzpřímené chůzi jako nástroji pro vzdalování se od matky a zkoumání okolního světa. Hlavní charakteristikou této subfáze je narcistické pojetí vlastních funkcí, svého těla a rozšiřující se reality.

Třetí subfáze – znovusbližování

Zde je již batole považováno za oddělenou individuální jednotku, která si stále více uvědomuje samu sebe. V tomto období se objevuje fenomén separační úzkosti, který se projevuje strachem o ztrátu objektu, dítě se stále zajímá o to, kde matka je, a má snahu o přiblížování se k ní. Tato snaha sdílet s matkou každý svůj zážitek, je vysvětlována tím, že si tak dítě kompenzuje svůj kognitivní růst a schopnost pohybu od matky.

Čtvrtá subfáze – ustálení individuality a počátky emocionální objektní stálosti

Tato subfáze v sobě zahrnuje dva důležité cíle, a to dosažení celoživotní individuality a určitého stupně objektní stálosti. Objektní stálost, která se vyvíjí postupným zvnitřňováním pozitivního obrazu matky, umožňuje dítěti fungovat odděleně (Mahlerová, Pine, & Bergmanová, 2006).

3. Sociální zrání osobnosti

To, že jsem součástí sociálního světa, je třeba si také postupně uvědomovat. Během lidského vývoje se utváří tzv. vědomí sociálního já, které vymezuje osobnost vůči okolnímu světu a umožňuje tak jedinci vnímat jeho jedinečnost. Sociální já se vytváří zhruba okolo třetího roku života. Významnými skutečnostmi, které ovlivňují vývoj sociálního já, jsou především rané interakce s vrstevníky, vnitřní dialog tedy zvnitřňovaná sociální zkušenost dítěte. Dle G.H.Mead (in Nakonečný, 2009) se díky vytvoření sociálního já dítě stává pravou lidskou bytostí s lidským způsobem uvažování a chování (Nakonečný, 2009).

Jednou z nejobecnějších teorií sociálního vývoje je teorie Erika Eriksona, která je uvedena výše. Nyní si uveďme jednu z dalších teorií sociálního vývoje, Keganovu teorii (1982).

3.1.Keganova teorie sociálního zrání

Robert Kegan, pedagog a vědecký pracovník se svojí teorií snaží upozornit, že je užitečné k poznání druhých osob, porozumět jejich způsobu utváření významů. Při své tvorbě vychází především z teorií Erika Eriksona a Jeana Piageta a sám ji klasifikuje jako neo – piagetovskou. Jeho teorie se zabývá kognitivním, sociálním a emocionálním vývojem dohromady. Tvrdí, že vývoj probíhá skrz 5 stádií. Každý tento stupeň má kromě kognitivních rozměrů i rozměry intrapersonální a interpersonální (Love & Guthrie, 1999). Svou teorii uveřejňuje v knize *The Evolving Self* (1982), kde shrnuje svoje myšlenky o vývoji sociální zralosti. Podle Keganova se sociální zralost vyvíjí po sobě jdoucích vrstvách stejně jako kognitivní zralost, tedy od jednodušších vrstev po ty složitější. Jednodušší porozumění sociálnímu světu a lidským emocí je v zásadě nevhodné pro skutečný sociální svět, složitější porozumění sociálního světa se vyvíjí společně s tím, jak člověk začíná uvažovat abstraktně (Dombeck, 2007).

Kegan (1982) vývoj dítěte v dospělého a rozvoj objektivního a přesnějšího hodnocení sociálního světa pomocí 5 stádií, které vymezil následovně:

První, stádium trvá zhruba do 7-8 let. Dítě není schopno abstraktního myšlení, jeho myšlení je velmi egocentrické. Ještě si neuvědomuje, že druzí mají svou mysl a své záměry (Love & Guthrie, 1999).

Druhé stádium se objevuje v rozmezí pozdního dětství a adolescence. V tomto období si jedinec utváří myšlení tím, že se učí, že fyzické objekty, lidé mají vlastní charakteristiky a jsou odděleny od self. V mysli se vytvářejí trvalé kategorie, které nejsou závislé na aktuálním vnímání jedince. Vznikají také déletrvající potřeby a preference, jedinec se tak může zařazovat mezi lidi, kteří například rádi čtou, nenávidí zeleninu, apod. Stále se ovšem zaměřuje na uspokojení svých vlastních zájmů a není tak schopen být členem širšího společenství než jaké je definováno jeho zájmem (Love & Guthrie, 1999).

Přechod z druhého stádia do třetího je s největší pravděpodobností dán společenskými požadavky kladenými na mysl dospívajícího. Třetí stádium se objevuje po období dospívání, ale může se objevit i dříve, již během adolescence. Toto stádium se vyznačuje abstraktním myšlením, schopností poznat vnitřní psychický život, orientací na blaho lidských vztahů. Primární schopnost tohoto stádia je schopnost zakoušet sám sebe ve vztazích. Objevuje se poznání, že ostatní mají také své pohledy a jedinec je schopen podřizovat svůj pohled ve vztahu k pohledu jiných. Jinak řečeno místo „já jsem můj pohled“ nastupuje „já mám pohled“. Je zde prostor pro vytváření hodnot, ideálů, víry (Love & Guthrie, 1999).

Čtvrtý stupeň je charakteristický pro dospělého jedince, nicméně Kegan tvrdí, že polovině dospělé populace se úplného čtvrtého stádia nepodaří dosáhnout. Pro toto období je charakteristické vytvoření vnitřně stálé organizace – identity. Formuluje se hlubší vnitřní přesvědčení. Zde je důležitá je schopnost postavit se mimo vztah a realisticky o něm uvažovat. Nastupuje zde „já mám vztahy“ oproti „já jsem vztah“ (Love & Guthrie, 1999).

Páté stádium je poměrně vzácné nejde ho dosáhnout před 40 lety. Jedincova identita se posouvá k novému interindividuálnímu způsobu organizování reality, kdy jedinec nevidí sám sebe, nebo jiné lidi jako systém sám osobě, ale spíše jako systém tvořený dalšími systémy. Self systém je viděn jako neúplný, je to pouze část toho, co jsem (Love & Guthrie, 1999).

4. Zralá osobnost

Na začátku práce jsme se zabývali vymezením pojmu osobnost, stejně tak jako panuje poměrná nejednoznačnost v definici osobnosti, je obtížné najít definitivní tvrzení o tom, co je zralá osobnost. Vezmeme-li v úvahu, že se osobnost vyvíjí de facto celý život, je i těžké definitivně říci v jakém období či věku zralosti dosahuje. Tato kapitola se bude věnovat vymezení zralosti, především pak sociální zralosti.

Fyzicky zralým se člověk stává automaticky, avšak po psychické stránce to není tak jednoznačné a dosažení určitého stupně zralosti může být ovlivněno řadou faktorů (prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, osobní zkušenosti, charakteristiky člověka, apod.). Můžeme hovořit o třech základních rozměrech psychické zralosti. Prvním z nich je emocionální zralost, která charakterizuje toho, kdo dokáže ovládat své emoce, není apatický k tomu, co prožívá, dovede se radovat a přijímat přiměřeně radost i zármutek. Druhým rozměrem zralosti je pak sociální zralost, o které lze uvažovat jako o schopnosti zařadit se do malé i velké skupiny lidí, navazovat kontakt s druhými lidmi, mít a udržovat si svou individualitu, i při kontaktu s jinými. Dalším rozměrem zralosti je zralost morální. Morálně zralý člověk má vytvořený nadějný soubor morálních hodnot a jeho jednání a chování k druhým je v harmonii (Křivohlavý, 1993).

Dle Langmeiera a Krejčířové (1998) lze za zralého člověka považovat jedince, který má plnou osobní a občanskou odpovědnost, je ekonomicky nezávislý, rozvíjí své osobní zájmy, má legalizovaný vztah k životnímu partnerovi, vychovává potomky a umí se přizpůsobit stárnoucím rodičům. Jedinec většinou dosahuje zralosti mezi 20 a 30 lety (Langmeier & Krejčířová, 1998). Dále můžeme uvést pojetí osobnosti podle Coana (1999, in Smékal, 2009), který vymezil znaky optimální osobnosti na základě komparativní historické rekonstrukce ideálu osobnosti v různých obdobích dějin. Za optimální charakteristiky osobnosti považuje – efektivnost, tvořivost, vnitřní harmonii, smysl pro pospolitost. Dále zdůrazňuje, že zralý člověk přebírá spoluodpovědnost za svět, snaží se rozvinout svou empatii, uvážlivost a ohleduplnost, má vyvinutý smysl pro plnění závazků a nepolevuje ve snaze o seberozvoj (Smékal, 2009).

4.1. Sociální zralost

Otázka sociální zralosti se úzce vztahuje problematice vztahu jedince k sociálnímu prostředí a charakteru jeho sociální interakce (Křivohlavý, 1981). Tento druh zralosti má, co dočinění s tím, jak lidé rozumí podstatě sociálního světa, ve kterém žijí. Sociální zralost jedinci de facto umožňuje fungovat jako dospělý, bez dostatečné sociální zralosti jedinec mívá problémy sám se sebou a druhými (Dombeck, 2007). Sociální zralost může být definována jako schopnost začlenit se do společnosti, plnit společenské normy a adekvátně zvládat různé sociální role. Charakteristika sociálně zralého člověka by pak mohla popisovat jedince, který úspěšně naplňuje sociální role, akceptuje sociální normy, sdílí hodnoty dané společností a kultury, má rozvinuté sociální dovednosti a znalosti, je schopný spolupráce a pomoci druhému. (Sociální zralost (Social maturity), 23. dubna 2007). Jiná studie *An Approach to the Study of Psychosocial Maturity* (Inkeles & Leiderman, 1997) hovoří o sociální zralosti jako o připravenosti převzít roli typickou pro muže a ženy v moderní společnosti. V této studii zjišťují sociální zralost adolescentů dle dotazníku zaměřeného na šest kvalit, které jsou podle autorů studie důležité pro dosažení sociální zralosti. Posuzovanými kvalitami jsou:

- Kooperace, která vyjadřuje schopnost pracovat společně s ostatními na nějakých skupinových cílech.
- Účinnost, což je přesvědčení své vlastní účinnosti, tedy že daný jedinec je schopen svým chováním dosáhnout požadovaného cíle.
- Individualismus, který vyjadřuje víru ve svůj osobnostní vývoj, směřování k osobnímu cíli. Základem této kvality je být autonomní bez toho, abych byl nekooperativní.
- Vyrvalost, neboli udržení nějakého směru nezávisle na překážkách.
- Schopnost plánovat, což vyjadřuje schopnost přemýšlet o smyslu cíle v krátkodobém i dlouhodobém časovém úseku.
- Zodpovědnost, především za své jednání.

V tomto pojetí by pak za zralého jedince byl považován člověk, který má dobře vyvinuty tyto kvality (Inkeles & Leiderman, 1997).

Vysoký stupeň sociální zralosti se shoduje i s mírou sociálních dovedností, i když tyto pojmy nevyjadřují to samé. Například sociopat se může jevit, že má dobře vyvinuté sociální dovednosti, avšak jeho schopnost přesně reprezentovat realitu sociálního světa (pochytit fakt, že i ostatní lidé mají pocity a životy) bude výrazně snížena. Na základě

tohoto můžeme říci, že ačkoliv se jeví, že je sociopat sociálně zdatný, je výrazně sociálně nezralý (Dombeck, 2007).

5. Poruchy osobnosti

V této kapitole naleznete jednoduché vymezení normální osobnosti a v krátkém rozsahu zde budou popsány některé poruchy osobnosti, ke kterým se vztahuje praktická část.

Normální osobnost by mohla být definována jako přiměřeně autoregulovaná, integrovaná, socializovaná a dobře přizpůsobená jednotka. Přičemž autoregulací je myšlena schopnost řešení problémů převážně sám, integrace je dána životními perspektivami a hodnotami jedince a socializace se vyznačuje schopností podřídit své egoistické cíle sociálním cílům. Za dobře přizpůsobeného jedince pak Kohoutek (2001) považuje toho, kdo bere zodpovědnost za svou roli a pozici, nachází uspokojení v reálné životní aktivitě, je schopen činit samostatné rozhodnutí, učí se ze svých neúspěchů, dokáže říct ne v situacích soudobě pro něj nevýhodné, dokáže jít za svým cílem a překonávat překážky, dokáže se rozhořčit, když se mu děje křivda, bere lidi, takoví jací jsou a připisuje jim jejich reálné vlastnosti, ne vlastnosti dle svých přání a představ (Kohoutek, 2001).

Poruchy osobnosti se začínají projevovat v pozdější adolescenci, nebo v časně dospělosti. Jsou stále v čase, z tohoto důvodu se poruchy osobnosti považují za poměrně složité v léčbě. Porucha osobnosti sebou nese překroucené sebepojetí, vnímání druhých a budoucnosti (Huprich, 2008). Porucha osobnosti se projevuje maladaptivním až hrubě rušivým chováním, které má negativní důsledky, jak pro jedince samotného, tak především pro jeho okolí. Člověk s poruchou osobnosti většinou své chování vnímá jako přiměřené a nemá na něj náhled. Vznikají v důsledku interakce biologických a psychosociálních faktorů (Vágnerová, 1999). Podle DSM-IV¹ rozeznáváme 10 poruch osobnosti – antisociální, vyhubavou, hraniční, závislou, histriónskou, narcistickou, obsesivně-kompulzivní, paranoidní, schizoidní a schizotypní, v rozšířené verzi DSM-IV jsou pak přidány ještě poruchy pasivně agresivní a depresivní (Huprich, 2008). V návaznosti na praktickou část, ve které je zkoumána souvislost pouze vybraných poruch osobnosti s výsledky v Testu sociální zralosti, jsou v následující části kapitoly blíže popsány právě tyto poruchy osobnosti.

¹ V práci je zmiňována DSM – IV, neboť v průběhu psaní této práce jsem neměla přístup k DSM - V, i když jsem si vědoma její existence a je tedy možné, že se v DSM – V můžou některé charakteristiky poruch lišit od zmiňované DSM – IV.

5.1.Schizoidní porucha osobnosti

Tato porucha osobnosti se vyznačuje neschopností prožívat uspokojení, emočním útlumem, nápadnou introverzí a nezájmem o vnější svět. Tito lidé žijí ve svém vnitřním světě, jsou lhostejní k názorům jiných lidí i k názorům společnosti jako takové, neradi navazují sociální kontakty, můžou být považováni za podivíny, jednak díky svému chování, jednak díky úpravě zevnějšku (Vágnerová, 1999).

5.2.Úzkostná porucha osobnosti

Úzkostná porucha osobnosti se typicky projevuje poruchou emočního prožívání, zhoršeným sebehodnocením, nadměrnými obavami z odmítnutí a kritiky, tendencí vyhnout se selhání. Lidé s touto poruchou žijí v neustálém napětí a strachu z problémů, jejich vyhýbavé chování vede k ochuzení života, k odmítnutí partnerských vztahů a mezilidských vztahů obecně (Vágnerová, 1999).

5.3.Závislá porucha osobnosti

Nese sebou charakteristiky, jako je zvýšená potřeba závislosti na jiném člověku, submisivita, neschopnost osamostatnění, nízké sebehodnocení, obavy z opuštění. Tito lidé často nechtějí přijmout samostatnost a zodpovědnost (Vágnerová, 1999).

6. Projekce

V této části teoretické práce se budu blíže věnovat projektivním technikám a jejich teoretickým východiskům, neboť se bakalářská práce zabývá vznikem projektivní metody. Důležitým pojmem v teorii i praxi projektivních metod je tzv.:projekce. (Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus, & Wagenaar, 2012). Pojem projekce byl poprvé užit Freudem, který tento termín používal k označení jednoho z obranných mechanismů. Podle Freuda byla projekcí myšlena snaha jedince přičítat vlastní žádosti a pohnutky, které ego zamítá, jiným osobám a byla chápána pouze ve smyslu obranného mechanismu. Dále se pojmem projekce a jeho vymezením zabýval Carl G. Jung, který význam projekce rozšířil. Nechápe projekci jen jako obranu proti úzkosti (Šípek, 2000), ale jako obecný psychologický mechanismus, pomocí kterého přenášíme subjektivní obsahy jakéhokoliv druhu na objekt. Zdůrazňuje, že projekce není řízena vůlí. *„Nemůžeme vědomě a záměrně projikovat, protože potom neustále víte, že projikujete své subjektivní obsahy, tudíž je nemůžete umístit do objektu, neboť víte, že ve skutečnosti patří k vám.“* (Jung, 1992, 90). Principem projekce je právě fakt, že to, co projikujeme do objektu, pak pro nás není subjektivní, ale objektivně existuje mimo nás. Projekce je tudíž nevědomá a vědomé postřehnutí ji ničí (Jung, 1992). Toto rozšíření významu slova projekce umožnilo de facto rozvoj projektivních technik. Širší pojetí projekce jako připisování našich vlastností, přání a tendencí jiným osobám tvoří základní mechanismus fungování projektivních metod. Při projektivních technikách je člověku předložena nějaké nepřehledná situace (podnětový materiál), který v daném člověku něco vyvolává, něco asociuje. Předpokladem při práci s projektivními metodami je, že poměrně neurčitý podnětový materiál usnadní oživení latentních psychických struktur osobnosti, čili že se ve výsledku promítne něco (nevědomé struktury, ale i vědomé – osobní téma, současné problémy, nazírání na svět,...) z osobnosti zkoumaného (Šípek, 2000).

6.1.Psychoanalytický základ projektivních metod

Psychoanalytický způsob uvažování o osobnosti je tedy považován za jedno ze základních teoretických východisek projektivních metod (Stančák, 1982), proto bych se zde chtěla krátce věnovat psychoanalýze a jejímu vztahu k osobnosti a také vývoji chápání termínu projekce.

Psychoanalýza, jejímž zakladatelem byl vídeňský lékař Sigmund Freud, vychází z představy, že existuje nevědomá složka osobnosti tzv. nevědomí, ve kterém jsou uloženy zapomenuté, vytěsněné zážitky, pudové tendence, nechtěné složky osobnosti. Nevědomí pak ovlivňuje mnohé z našich myšlenek a činů (Nolen-Hoeksema et al., 2012). Dvěma základními technikami, které psychoanalýza používala ke zkoumání osobnosti, jsou volné asociace a analýza snů. Metodu volných asociací vyvinul Freud na základě tzv.: „lěčby slovem“, kterou použil Josef Breuer u svého slavného případu Anny O. Tuto ženu léčil pomocí rozhovoru, kdy společně s ní hledali a pojmenovávali příčinu jejích potíží. Freud pak tento postup modifikoval a nazval volnou asociací. Volné asociace fungují, tak že pacient vypráví, pojmenovává, říká, vše, co mu přijde na mysl. Pomocí této techniky se mohly podle Freuda vytvářet asociace mezi reálnými a duševními obrazy a mohlo tak snáze dojít k odhalení potlačeného nevědomého materiálu. Freud tuto techniku používal k posuzování nevědomých přání, motivů a konfliktů dané osoby. Volné asociace mají tři základní premisy, ze kterých vycházejí a to: vše, co říkáme a děláme, má svůj význam, ale zároveň souvisí se vším, co jsme řekli a dělali; nevědomý materiál ovlivňuje naše jednání; a tento nevědomý materiál je možné převést do smysluplného uvědomění podněcováním volného vyjadřování našich myšlenek (Hall, & Lyndzey, 2002). Projektivní testy se velmi blíží volným asociacím a to jednak proto, že také podněcují pacienta/klienta k volné reakci na podnětový materiál, a také proto, že stejně jako volné asociace i projektivní metody předpokládají, že se do odpovědi zkoumané osoby promítne její osobnost – tedy i její nevědomá část (Nolen-Hoeksema et al., 2012).

Ačkoliv je hlubinná psychologie považována za hlavní proud, který dal vzniku projektivních metod, jsou zde i další směry, které je svým způsobem ovlivnily. Můžeme zmínit například tzv.: projektivní psychologii. Tento pojem se používal v 50. letech minulého století (tehdy zaznamenaly projektivní techniky velký rozkvět) a zavedl ho v roce 1952 Abt. Projektivní psychologie chápe člověka jako holistickou osobnost. Osobnost je v tomto pojetí proces probíhající dynamiky v čase, takže by mělo docházet ke zkoumání osobnosti s přihlédnutím k její minulosti i budoucnosti. Další teorie osobnosti, které ovlivnily projektivní techniky, jsou teorie, které vycházejí z teorií vnímání. Například Brunner a Abt vyzdvihovali význam percepce v projektivních metodách. Popisují, že vnímání se vyznačuje aktivitou a zaměřením na cíl, přičemž se uplatňuje minulá zkušenost a orientace na budoucnost. Přínosem této teorie je uvědomění si, že výsledkem percepce je

jednak projev osobnosti, ale i situačních proměnných, zkušeností (postoj k vyšetřované situaci, nemoc, technika vyšetření,...) (Stančák, 1982).

6.2. Projektivní metody

Prvně definoval projektivní metody roku 1939 Lawrence Frank v rámci přednášky v New York Academy of Science (Šípek, 2000) jako testy, které se zaměřují na studium osobnosti a umožňují tak poznat lidské chování a citění. Tyto testy jsou podle něj schopny pojmout jednak celou osobnost, jednak se zaměřit na její části (Stančák, 1982). Frank přirovnává projektivní metody k rentgenovým paprskům, tvrdí tedy, že je to také jakási nepřímá metoda k měření vnitřního stavu průchodem podnětu skrze osobu. Obecně lze říci, že projektivní techniky jsou testové nástroje, které předkládají subjektu značně mnohoznačnou, neurčitou podnětovou situaci, na kterou subjekt reaguje (Šípek, 2000).

Tyto metody se snaží zachytit svět osobních významů, významností, vzorců reagování a prožívání. Projektivní metody jsou charakterizovány tím, že se jedná o málo strukturované úkoly, které umožňují de facto neomezené množství odpovědí; maskují testovací proceduru – snaží se o to, aby testovaný subjekt neměl pocit, že je testovaný (více se otevře, cítí se bezpečněji a není pak tolik obezřetný ve své cenzuře); vykazují zvláštní účinnost při odhalování skrytých nevědomých aspektů osobnosti; jedná se o klinický nástroj; odráží vliv psychoanalytických koncepcí (Šípek, 2000).

Projektivní techniky můžeme rozdělit do skupin dle toho, na jakém principu jsou založeny. Toto rozdělení uvádí různí autoři různě např.: Stančák (1982) rozděluje metody na verbální, které dále dělí na zrakopodněné (Rorschach, Tématicko a percepční test, Test ruky,...) a slovopodněné (test nedokončených vět, asociační experiment); manipulační (Test světa, Test dědiny,...) a na grafické techniky (Test stromu a Test postavy) (Stančák, 1982).

6.2.1. Tématicko a percepční test

TAT je technika, která používá smysluplné obrázky, na kterých je vyobrazena jedna nebo více osob v mnohoznačných situacích a v neurčitém prostředí. K těmto obrázkům pak dotazovaná osoba vypráví příběh (Šípek, 2000). Základem metody je, že zkoumaná osoba neví, jaký je cíl testu. Při zadávání testu je zkoumané osobě řečeno, že jde o zkoumání literární tvořivosti. Ve skutečnosti, ale psycholog zkoumá obsah vyprávění, tedy o kom,

o čem hovoří zkoumaná osoba, jak řeší konflikty a podobně. Metoda je postavena na předpokladu, že lidé mají v psychice dvě tendence a to, že různé situace, se kterými se člověk setkává, interpretuje v souladu s vlastní předcházející zkušeností a obyčejných potřeb, a za druhé že se každý při tvorbě příběhu opírá o zásadu vlastních zkušeností a vědomě nebo nevědomě vkládá vlastní potřeby a zkušenosti do vymyšlených hrdinů (Reutt, & Reuttová, 1960). TAT zkoumá psychosociální dynamiku osobnosti a její interpersonální vztahy, konflikty, postoje, fantazie do budoucnosti, psychotraumata (Šípek, 2000), avšak i zde je nutno pomatovat, že pomocí tohoto testu lze dosáhnout jen fragmentu obrazu osobnosti (Reutt, & Reuttová, 1960).

6.2.2. Rorschachův test

Rorschachův test (ROR) má dlouholetou tradici a řadí se mezi nejznámější metody diagnostikující osobnost. Rorschach metoda je oblíbená, protože je nástrojem, který je schopen zachytit osobnost poměrně komplexně (Svoboda, Humpolíček & Šnorek, 2013).

Hermann Rorschach, švýcarský psychiatr, psychoanalytik, začal na vývoji inkoustového testu pracovat v roce 1914. V roce 1921 pak publikuje knihu *Psychodiagnostika: diagnostický test založený na percepci*, kdy ROR je zde uváděna jako percepčně kognitivní experiment. Dále se s touto metodou v roce 1929 setkává Samuel Beck, který začíná se standardizací tohoto testu na dětské populaci. Metoda je tak chápána jako nástroj poznání psychického vývoje a jeho zralosti. V Americe se ROR věnuje Bruno Klopfer, který upřesňuje a rozpracovává signování a propojuje interpretaci ROR s psychoanalytickou teorií, ve které ROR pomáhá prozkoumat vnitřní dynamiku osobnosti a způsoby řešení vnitřních konfliktů jedince. Metoda se postupně dále vyvíjí, až se dostává k Johnu E. Exnerovi, který se snaží o sjednocení přístupů v administraci a interpretaci výsledků ROR a vydává *Souhrnný systém*, díky kterému je ROR pojímán jako psychometrický test a v interpretaci se využívá statistika. Tímto začíná hojně rozšiřování ROR (Lečbych, 2013).

Metoda je tvořena deseti tabulemi, na kterých jsou vyobrazeny více či méně symetrické skvrny. Tabule jsou rozděleny na nepestré (černobílé) a pestré (obsahující barvu). Jelikož je práce s ROR poměrně složitá je zapotřebí dobrého zaškolení v této metodě a delší praxe v práci s ní. Za nejrozšířenější výkladové rámce práce s ROR je považován systém E. Bohma a systém J. E. Exnera (Svoboda, Humpolíček & Šnorek, 2013).

EMPIRICKÁ ČÁST

7. Výzkumný problém

Jako bytosti, které se vyvíjíme v rámci společnosti, jsme ovlivněni jejím uskupením, jejími pravidly, normami, zákony. Na náš vývoj jistě působí i řada vnitřních faktorů, úrovně našeho kognitivního chápání, inteligence, atd. Nicméně, naším narozením se automaticky řadíme do struktury nějakého společenství. Stejně tak jako pozorujeme například úroveň kognitivního vývoje, vývoje morálního, nebo emočního, je možné pozorovat vývoj sociálního zrání. Na konci každého vývoje je stupeň, který by měl zaručovat ideální fungování jedince, avšak ne vždy se ve vývoji dostaneme, tak daleko. V sociálním vývoji můžeme za tento bod považovat tzv. sociální zralost. V teoretické části jsme se pokusili vystihnout, co sociální zralost je, v základě lze říct, že jedinec, který je sociálně zralý funguje bez větších obtíží v sociálním prostředí, je pro své okolí spíše přínosem než přítěží, navazuje vztahy, jak přátelské, tak partnerské, dodržuje pravidla předepsaná danou společností. Jak ale zjistit, kdo je a kdo není sociálně zralý? Protože sociální zralost může ovlivnit naše fungování ve společnosti, myslím si, že by bylo užitečné poznat, jak na tom, kdo se svou sociální zralostí je. Měření sociální zralosti je poněkud komplikované nejednoznačností definicí sociální zralosti. Existují dotazníky, které se zabývají sociální zralostí, je to například Vineland Social Maturity Scale (Doll, 1947), California Psychological Inventory (Gough, 1966).

Ve výzkumné části se zabývám vznikem nového podnětového materiálu, který zachycuje běžné sociální situace a mohl by tak sloužit k měření sociální zralosti zkoumaného jedince. Tento materiál vzniká pod názvem Test sociálního zrání (TSZ) v rámci projektu „Sociálního zrání osobnosti“ podpořeného studentskou grantovou soutěží na Univerzitě Palackého v Olomouci (FF_2013_017). Na projektu se podílí více výzkumníků a ve své práci sdílím část dat společně s prací Veroniky Krausové „Vybrané aspekty sociálního zrání v rámci projektivních psychodiagnostických metod.“ Má práce se zabývá základním výzkumem této nové metody, především se zaměřuji na systém skórování, které navrhla Abigail Stewartová (1992). Do výzkumu jsme zahrnuli vzorek 56 lidí ve věku od 18 do 60. Probandi byli jak vysokoškolští studenti, tak pracující v různých oblastech, snažili jsme se tak postihnout vzorek z běžné populace, nezaměřovali jsme se na žádná specifika při výběru probandů. Tomuto vzorku jsme předložili nový podnětový materiál (TSZ), osobnostní inventář PSSI, TAS-20 a Rosenzweigův obrázkově frustrační test ve verzi PFT-CW, jehož zpracování, ale není zahrnuto v bakalářské diplomové práci. Jelikož jsme pracovali v týmu, kde jsme i sdíleli část dat, obě jsme probandům zadávali stejnou baterii

testů, tedy TSZ, PSSI a TAS-20. Ve své práci blíže popisují TSZ a jeho vztah k vybraným dimenzím osobnostního inventáře PSSI, naopak Veronika Krausová blíže zkoumá TSZ a dotazník TAS-20. To znamená, že ve své práci prakticky nevyužijí dotazník TAS-20. Sledovali jsme především reakce a odpovědi probandů na podnětový materiál, ve kterých jsme hledali skórovatelné odpovědi v rámci kategorií Vztah k autoritě, Vztah k druhým, Emoce, pocity a Zaměření činnosti.

7.1. Výzkumné cíle

Konkrétní výzkumné cíle této práce jsou:

- Popis nově vznikající projektivní metody Test sociálního zrání (TSZ) v základních parametrech popisné statistiky.
- Popis, úprava a pilotní ověření skórovacího systému TSZ, který je zaměřen na čtyři základní ukazatele: vztah k autoritě, vztah k druhým lidem, emoce a pocity, zaměření činnosti a poskytnutí typicky skórovatelných odpovědí probandů v daných ukazatelích.
- Srovnání některých ukazatelů TSZ s vybranými dimenzemi osobnostního inventáře PSSI.
 - Ověření vztahu ukazatele Vztah k autoritě v TSZ a dimenze sebenejistý – úzkostný v inventáři PSSI.
 - Ověření vztahu ukazatele Emoce, pocity v TSZ a dimenze loajální – závislý v inventáři PSSI.
 - Ověření vztahu ukazatele Vztah k druhým lidem v TSZ a dimenze rezervovaný - schizoidní v inventáři PSSI.
- Zhodnocení pozitiv a negativ projektivní metody Test sociálního zrání.

7.2. Hypotézy

- H1: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k autoritě v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI.

- H2: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Emoce, pocity v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze loajální – závislý inventáře PSSI.
- H3: Existuje statisticky významná negativní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k druhým lidem v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI.

8. Metody sběru dat

K prozkoumání dané oblasti bylo použito kvantitativního přístupu za pomoci následujících metod: nově vznikajícího projektivního testu-Test sociálního zrání (TZS), osobnostní inventář PSSI a dotazníku TAS – 20 a Rosenzweigova obrázkově frustračním testem ve verzi PFT-CW, jehož zpracování, ale není zahrnuto do bakalářské diplomové práce Tato kapitola se bude věnovat popisu jednotlivých metod s větším důrazem a snahou o přiblížení Testu sociálního zrání. V této části práce bych ráda poskytla čtenáři základní informace o testu, o jeho vzniku, administraci a systému skórování.

8.1. Test sociálního zrání (TSZ)

Pilotní ověření nové metody probíhá na katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci pod záštitou projektu „Sociální zrání osobnosti“ podpořeného studentskou grantovou soutěží Univerzity Palackého v Olomouci (FF_2013_017). Jedná se o projektivní metodu s 15 podnětovými tabulemi, které zachycují situace z běžného života, a na kterých jsou vyobrazeny především interakce lidí. Metoda se zaměřuje na sociální zrání osobnosti, kdy sleduje projevy v oblasti vztahu jedince k autoritě, vztahu jedince k druhým, emočního prožitku a zaměření jedincova chování.

8.1.1. Diagnostika sociálního zrání osobnosti ABI

Inspirací pro vznik tohoto testu byl studijní materiál k semináři Prof. Dr. Křivohlavého, CSc. z února 1981 s názvem Diagnostika sociálního zrání osobnosti ABI (dále jen ABI). V tomto materiálu jsme objevili systém skórování k nedochovaným obrázkům, jejichž podstatou byli dva lidé ve smysluplné interakci pro danou populaci. V této kapitole se budu více zabývat popisem skórovacího systému k této metodě, který je v manuálu více rozpracovaný, a ze kterého částečně vychází i skórování k TZS. ABI není v České republice praxi používána a nebyla u nás nikdy oficiálně publikována.

Skórování ABI má základy v sociálně-psychologických názorech na sociální zralost osobnosti Abigail Stewart (1992). A. Stewart je americká psychologka, která se zabývá ženskou psychologií, genderovou psychologií a vývojem osobnosti. Autorka navrhuje čtyř stádia zrání:

- Receptivní stádium

- Autonomní stádium
- Aserktivní stádium
- Integrované stádium

Tyto čtyři vývojová stádia jsou pak hodnocena ve čtyřech oblastech:

- Vztah k autoritě
- Vztah k druhým lidem
- Pocity, emoce
- Zaměření činnosti (Stewart, 1992).

Ve studijním materiálu k ABI (Křivohlavý, 1981) jsou dále uvedena obecná pravidla skórování, ve zkrácené podobě je zde také uvedu, neboť z těchto obecných pravidel jsme vycházeli i při skórování nově vznikajícího podnětového materiálu.

1. Popis obrázku, povídka může dostat bod pro více nežli jen jedno stádium zrání v dané kategorii.
2. Popis obrázku, povídka nemusí být skórována ve všech kategoriích, případně v žádné.
3. Nic se navzájem nevylučuje (tzn.: v jedné kategorii se můžou vyskytnout všechny stadia zrání).
4. Jedna věta, slovo, rčení, apod. může být skórována jen v jedné kategorii, ale různé části téže věty (jednotlivé pasáže věty, které se dají skórovat různě) mohou být hodnoceny v několika kategoriích.
5. Fráze, která byla hodnocena v rámci nějaké kategorie, může být použita ve spojení s jinou frází, částí věty a ohodnocena jinou kategorií.
6. Je-li nějaká kategorie skórována, dostává 1 bod, pokud ne dostává 0 bodů.
7. Hrubé skóre – součet bodů pro všechny kategorie v určitém stadiu zrání.
8. Vážené škálové skóre – celkové skóre pro danou povídku, korigováno závažností jednotlivých stádií. Výpočet: násobí se body v jednotlivých stádiích určitým koeficientem tohoto stadia (1.st – 1, 2.st – 2, 3.st – 3, 4.st – 4), součet vážených skóru se pak dělí součtem hrubých skóru.

9. Modální stádium – stádium, které při hodnocení povídky dosáhlo nejvyššího počtu bodů.

10. Určitá kategorie v jedné povídce může dostat bod jen jedenkrát v jednom stádiu, i kdyby v ní bylo více odkazů na to dané stádium, skóruje se jen jednou. (neznámá to, že se neskórují jiná stádia v jedné kategorii, to se může, ale ne vícekrát jedno stádium pro tutéž kategorii).

K jednotlivým kategoriím je pak popsán bližší systém skórování.

Skórování kategorie A „Vztah k autoritě“ – za autoritu je zde považován člověk, který zaujímá vyšší postavení, rodič, učitel, vedoucí, nadřízený, apod.

- Receptivní stádium - autorita je benevolentní a vztah k ní je kladný, autorita navrhuje nějakou činnost, která je provozována a vede k dobrému výsledku, autorita projevuje zájem o osobu.
- Autonomní stádium – kritický postoj autority a ohled na právo, autorita něco vytýká, někoho varuje, trestá, bije, napomíná ho, aby jednal poctivě.
- Asertivní stádium – opozice proti autoritě a její ignorování, požadavky autority jsou odmítány, či ignorovány, osoba se autoritě vysmívá, autorita je charakterizována negativně.
- Integrované stádium – uznání omezené možnosti autority a její ambivalence, je zde vědomí toho, že existují určité hranice možností, které má autorita k dispozici.

Skórování kategorie B „Vztah k druhým lidem.“

- Receptivní stádium – bezprostředně uspokojená přání, v povídce někdo něco chce a zároveň to i dostává.
- Autonomní stádium – neuspokojená přání, někdo si něco přeje, ale jeho přání není uspokojeno.
- Asertivní stádium – útěk od druhých lidí, nezájem o ně, soupeření s nimi, někdo se chce dostat z moci druhé osoby.

- Integrované stádium – rozlišení osob a předmětů, a to jejich plnými jmény, vzájemnost, dělá se společná činnost, ze které mají radost, společné plánování, spolupráce.

Skórování kategorie C „Pocity, emoce.“

- Receptivní stádium – pocity zoufalství, zmatku, obav z možné ztráty, osamělost, smutek, sklíčenost.
- Autonomní stádium – pocity neschopnosti, nerozhodnosti, obavy z budoucnosti, snaha vyhnout se volbě.
- Asertivní stádium – hostilita, pocity nenávist a nepřátelství, jedna osoba zesměšňuje a devaluje druhou, rozhněvaná debata.
- Integrované stádium – citová ambivalence (kladný i záporný vztah), komplexní vztah.

Skórování kategorie D „Zaměření činnosti.“

- Receptivní stádium – pasivita, klid a nečinnost, mír, ticho, odpočinek, relaxace, ale i unavenost, lhostejnost.
- Autonomní stádium – činnost zaměřená na odstranění nepořádku, snaha spravit rozbitou věc, násilný vstup, který porušuje osobní sféru určité osoby, chování určité osoby, které je zdrojem problémů, a to jak pro danou osobu, tak i pro druhé lidi.
- Asertivní stádium – selhání plánované akce, snaha něco udělat, ale nepovede se to.
- Integrované stádium – zabrání do tvořivé práce a starost o ní, pocit radosti z pracovní činnosti.

Ve studijním materiálu jsme nedohledali bližší seznámení s vývojovou teorií autorky, nebo její postup při definování vývojových stádií. V materiálech uvádí pouze charakteristiky jednotlivých stádií.

- Receptivní stádium – orientace na příjem, na získání moci a síly, starosti o vlastní zdravotní stav, trápení se osobními potížemi, touha po úlevě.

- Autonomní stádium – samostatné nastavení pravidel vlastního chování, chtějí vědět, co bude, aby si dle toho mohli naplánovat své jednání a ovládat tak dění.
- Aserktivní stádium – snaží se prosadit oproti druhému, soustředí se na sebe, touží po sociální prestiži.
- Ľntegrované stádium - vzájemnost a spolupodílení se, respektování vzájemné rovnosti (Křivohlavý, 1981).

8.1.2. TZS – popis metody

Test se skládá z 15 podnětových tabulí, na kterých jsou vyobrazeni lidé v běžných sociálních situacích. Tabule jsou rozděleny do dvou setů pro muže a ženy, každý set je tvořen 12 tabulemi. Tabule byly vytvořeny na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v únoru 2013 pod projektem „Sociální zrání osobnosti“ (FF_2013_017). Situace zobrazené na obrázku byly vybrány, tak aby vystihovaly běžné interakce lidí v nějakém sociálním významu. Při výběru situací jsme vycházeli z vývojových teorií osobnosti (Piaget, 1950, Erikson, 2002, Kegan, 1999) a z různých pojetí sociální zralosti, které vesměs hovoří o tom, že sociální zralost by se měla týkat schopnosti člověka adekvátně fungovat v sociálních situacích.

Nyní budou v krátkosti představeny jednotlivé tabule v pořadí, v jakém jsou předkládány probandům. První zmiňovaná tabule Dopravní prostředek je k nahlédnutí v přílohách této práce (viz. Příloha 3: Zácvičná tabule - Dopravní prostředek).

* Dopravní prostředek – zácvičná tabule, která slouží k ukázce požadovaného úkonu probandovi, pokud mu není slovní zadání srozumitelné. Obrázek zachycuje situaci v dopravním prostředku, kde jeden člověk stojí ve voze hromadné dopravy a ostatní sedí.

1. Kolegyně – společná tabule pro muže, ženy. Na tabuli jsou zachyceny dvě postavy, ženy v prostředí podobné kanceláři. Jedna žena stojí, druhá sedí a má před sebou papíry.

2. Fronta – společná tabule pro muže, ženy. Zachycuje frontu lidí u přepážky, kde jeden člověk něco vyplňuje.

3. Porada – společná tabule pro muže, ženy. Na kartě jsou vyobrazeni čtyři lidi, kteří sedí u konferenčního stolu a dvě stojící postavy u dveří.

4. Loučení – společná tabule pro muže, ženy. Scéna zachycuje dva lidi stojící na nádraží před vlakem. Jedná se o ženu a muže, muž má kufr.
5. Nadřízený – společná tabule pro muže, ženy. Na obrázku jsou vyobrazeny dvě postavy v kanceláři, kdy jedna stojí za stolem a druhá sedí na židli před stolem.
6. Večírek – společná tabule pro muže, ženy. Karta zobrazuje člověka stojícího o samotě a skupinu stojících a skupinu sedících lidí.
7. Eskalátor – společná tabule pro muže, ženy. Zachycuje člověka stojícího na eskalátoru a jedoucího dolů mezi procházejícími lidmi.
- 8F. Prostírání – tabule pouze pro ženy. Na obrázku je vyobrazena matka s dcerou, dcera prostírá stůl, matka nese hrnec.
- 8M. Plot – tabule pouze pro muže. Zobrazuje dva pracující muže, otce se synem, kteří natírají plot.
9. Těhotenství – společná tabule pro muže, ženy. Zachycuje tři osoby v parku, dvě osoby tvoří pár, žena je těhotná, třetí osoba, žena stojí opodál a dívá se na ně.
- 10F. Mateřství – tabule pouze pro ženy. Na kartě jsou zachyceny dvě ženy, jedna sedí na lavičce a chová dítě, druhá stojí opodál a dívá se na ni.
- 10M. Otcovství – tabule pouze pro muže. Zobrazuje dva muže, kdy jeden jde v parku s kočárkem a druhý jde naproti němu.
11. Člověk v tísní – společná tabule pro muže, ženy. Na obrázku je více lidí, kteří prochází ulicí, jeden člověk sedí na okraji chodníku a drží se za nohu a jeden člověk stojí opodál na kraji chodníku a dívá se na sedícího člověka.
12. Ložnice – společná tabule pro muže, ženy. Na kartě je vyobrazena vstávající postava z postele a jedna ležící postava v posteli.

8.1.3. TSZ – administrace

Administrace TSZ trvá zhruba 20 minut. Před zahájením testování je probandovi podána standardní instrukce, která je obdobná jako instrukce u Tématicko apercipční test.

„Tohle je test, ve kterém můžete zapojit svou fantazii. Ukáži Vám postupně několik obrázků, vy se na každý podíváte a řeknete mi, co na něm je, co se na něm odehrává, co vyobrazené postavy dělají, na co myslí a co cítí.“

Po instrukci jsou probandovi předkládány jednotlivé obrázky od 1 do 12 s rozlišením setu pro muže a ženy.

Až proband dokončí popis obrázků, rozložíme před něj viditelně všechny tabule. A požádáme probanda, aby si je prohlédl a vybral zaprvé tři situace, které jsou mu nejsympatičtější a uvedl proč, zadruhé, aby vybral tři situace, které jsou mu nejméně sympatické a opět uvedl proč.

Během zadávání a povídání o obrázcích by administrátor neměl poskytovat probandovi žádná vodítka k odpovědím, či k povídání o vyobrazené situaci, neboť se nám jedná o produkci probanda pro daný podnětový materiál.

8.1.4. TZS – skórování

Skórování podnětového materiálu TZS je převzato a upraveno ze systému skórování, který je uveden v Diagnostice sociálního zrání osobnosti ABI (viz. výše). A. Stewart své původní skórování uvádí v knize *Motivation and Personality: Handbook of thematic content analysis* (1992).

TZS se skóruje ve čtyřech kategoriích a ve čtyřech stádiích.

Kategorie:

- Vztah k autoritě (A)
- Vztah k druhým lidem (V)
- Pocity, emoce (E)
- Zaměřená činnost (C)

Stádia:

- Receptivní (1)
- Autonomní (2)
- Asertivní (3)
- Integrované (4)

Tyto kategorie a stádia se shodují s názvy kategorií a stádií, které uvádí Abigail Stewart. Ve skórování TZS jsme upravili kritéria pro skórování odpovědí probandů. Toto skórování jsme upravili na základě diskuse v rámci týmu projektu FF_2013_017. Na základě studia manuálu ABI jsme některá kritéria vyřadili, neboť se nám zdály poněkud nerelevantní a nejasně formulovaná pro skórování v daném stádiu. Tyto kritéria jsme buďto vyřadili, anebo upravili. Zároveň jsme se při úpravě systému skórování snažili, abychom byli schopni na základě popisu daného kritéria výpovědi probandů lépe a jednoznačněji

skórovat a vytvořili tak srozumitelnější podklad pro vytvoření manuálu TZS, který vznikne jako výstup projektu FF_2013_017.

Při skórování jsme také vycházeli z obecných pravidel skórování, podobně jako v ABI (viz. výše).

- Popis obrázku, povídka může dostat bod pro více nežli jen jedno stádium zrání v dané kategorii.
- Popis obrázku, povídka nemusí být skórována ve všech kategoriích, případně v žádné.
- Nic se navzájem nevylučuje (tzn.: v jedné kategorii se můžou vyskytnout všechny stadia zrání).
- Jedna věta, slovo, rčení, apod. může být skórována jen v jedné kategorii, ale různé části téže věty (jednotlivé pasáže věty, které se dají skórovat různě) mohou být hodnoceny v několika kategoriích.
- Fráze, která byla hodnocena v rámci nějaké kategorie, může být použita ve spojení s jinou frází, částí věty a ohodnocena jinou kategorií.
- Je-li nějaká kategorie skórována, dostává 1 bod, pokud ne dostává 0 bodů.
- Hrubé skóre – součet bodů ve všech kategoriích.
- Vážené škálové skóre – celkové skóre pro danou povídku, korigováno závažností jednotlivých stádií. Výpočet: násobí se body v jednotlivých stádiích určitým koeficientem tohoto stadia (1.st – 1, 2.st – 2, 3.st – 3, 4.st – 4).
- Určitá kategorie v jedné povídce může dostat bod jen jedenkrát v jednom stádiu, i kdyby v ní bylo více odkazů na to dané stádium, skóruje se jen jednou. (neznamená to, že se neskórují jiná stadia v jedné kategorii, to se může, ale ne vícekrát jedno stádium pro tutéž kategorii).

Jednotlivé kategorie, pak mají specifičtější definované oblasti skórování. Nyní blíže uvedu systém skórování TZS a k jednotlivým stádiím budou zařazeny i ukázky skórovaných výpovědí probandů, kteří tvořili výzkumný soubor (n = 56). Všechny kategorie se bodují z hlediska čtyř stádií. Kategorie jsou označeny písmeny, stadia čísly.

- Vztah k autoritě (A)

A1 Receptivní stádium

- prostá přítomnost autority druhého
- pasivní přijímání autority
- kladný, benevolentní vztah k autoritě (směrem od subjektu k autoritě)

Př.: „Je to spíš nějaký otec, takový ochranný, takový moudrý.“ (1A, 1)

Př.: „To jsou pidilidi a tady je obr.“ (26B, 7)

Př.: „To je nějaká autorita, která drží aktovku a dokumenty.“ (22B, 3)

A2 Autonomní stádium

- kritický postoj autority a ohled na právo
- osoba, která má autoritu někomu něco vytýká, varuje jej, napomíná, nebo trestá

Př.: „Šéf vyčítá něco zaměstnanci.“ (5A, 5)

Př.: „Učitel kárá toho žáka.“ (24B, 5)

A3 Asertivní stádium

- opozice proti autoritě, její ignorování
- druhá osoba odmítá či ignoruje požadavky autority
- proband se identifikuje s autoritou, vystupuje jako autorita, je v roli nadřízeného, rodiče, učitele, formální autority (policista, soudce, exekutor,...)
- vystupování z pozice moci, bez integrace kladného pólu
- autorita příkazující, poučující, omezující, zakazující

Př.: „takže, je u ředitele a ten mu říká, ty debile, jaks to mohl zvorat.“ (12B, 5)

Př.: „ale jakože mu nedělá problém někoho kárat, že mu to není cizí...“ (19B,5)

A4 Integrované stádium

- uznání omezené možnosti autority a její ambivalence
- v autoritě jsou obsaženy obě polarity (může či nemůže něco udělat, je dobrá i špatná, zmíněna je existence hranic, které má autorita k dispozici)

- autorita pomáhá, vede, radí
- autorita navrhuje či realizuje činnost vedoucí k nějakému výsledku (ten nemusí být explicitně v odpovědi zmíněn), jedná se o činnosti s pozitivním dopadem na další osobu přítomnou ve výkladu tabule
- kladný vztah autority směrem k druhému

Př.: „šéf vypadá, tak nějak vstřícně, diví se proč, ale říká si no tak jako on nikdy pozdě nechodí, ale myslím si, že to pochopí.“ (14B, 3)

Př.: „ta nadřizená není zlá, ale musí hlídat, aby to co dělá, fungovalo a prostě některé věci nemůže jen tak přejít mávnutím ruky, snaží se mu to spíš vysvětlit.“ (14B, 5)

- Vztah k druhým (V)

V1 Receptivní stádium

- každá z postav vystupuje sama za sebe, osoby nespolupracují, nejsou ve vztahu (prosté sdílení prostoru není vztahem)
- bezprostřední uspokojení přání
- osoba něco chce, požaduje a její přání je vysloveno a splněno

Př.: „To bude někde navrchu a bude to... všechny pozorovat... Kouká na ně, prostě.“ (28A, 7)

Př.: „Třeba přemýšlí, kam jdou ty lidi... kouká, jak vypadají.“ (28A, 7)

Př.: „...programuje nějakou počítačovou hru, ...“ (24B, 1)

Př.: „...kouká na okolní věci...“ (5B, 7)

V2 Autonomní stádium

- osoby jsou ve formálním vztahu
- dochází k běžné kooperaci, dělají činnosti, ke které je potřeba přítomnost druhé osoby (rozhovor dvou lidí, baví se)
- od zaměřené činnosti (kategorie C) odlišujeme součinnosti dvou a více osob
- neuspokojené přání - některá z uvedených osob si něco přeje, ale její přání není uspokojeno nebo není jasné, zda k uspokojení přání došlo

Př.: „Něco tam tancujou vzadu.“ (28A, 6)

Př.: „Přemejšlí, jak jim to bude chutnat.“ (28A, 8F)

Př.: „...ta postava mu něco dává, peníze, klíče, ať to někam odnese...“ (16B, 3)

Př.: „natírají plot...“ (17B, 8M)

V3 Aserktivní stádium

- útěk od druhých lidí
- někdo v povídce chce uniknout z moci druhé osoby, případně se únik povedl a osoba cítí úlevu
- nezájem o druhé lidi
- soupeření s druhými lidmi, činnost jedné osoby proti druhé
- útěk do denního snění
- sebevražda jako únik z problematické situace

Př.: „Sedí tam zraněný, ale nikdo se o něj nezajímá.“ (9B, 11)

Př.: „Ti ostatní si nevšímají toho okolí.“ (11B, 11)

V4 Integrované stádium

- rozlišení osob a předmětů
- vzájemnost, společenství, spolupráce, společné plánování něčeho
- kooperace, společné úsilí zaměřené k jednotnému cíli
- budujeme konkrétní osoby, které jsou přesně pojmenovány
- osoba přistupuje k druhému jako k sobě rovnému (nikoli z pozice autority) a nabízí mu pomoc

Př.: „Hodně myslí na to své dítě. Chce mu udělat radost, protože ho má rád... Holčička bude ráda, že jí koupí...“ (1A, 7)

Př.: „Asi přijdou jeho rodiče na společnou večeři, tak všechno společně chystají...“ (3B, 8F).

- Emoce, pocity (E)

E1 Receptivní stádium

- emoce jedné osoby, egocentrické, na sebe zaměřené, nesdílené
- pocity zoufalství, zmatku, obavy ze ztráty
- osoba je znuděná, smutná, sklíčená, zklamaná, cítí marnost svého počínání

Př.: „A tenhle ten tam smutně stojí... Bude asi smutnej.“ (28A, 6)

Př.: „Stojí a raduje se.“ (6B, 7)

Př.: „No a tady ten z toho bude asi takovej zklamanej, že jo...“ (6B, 9)

Př.: „...jeden panikaří a je v depresi pod těmi stohy toho všeho...“ (5B, 1)

E2 Autonomní stádium

- emoce dvou osob - nezávislé na sobě
- sdílené emoce pro osoby, které jsou spolu ve vztahu
- úzkostné obavy, pocity, že osoba není něco schopna udělat
- pocit neschopnosti, snaha vyhnout se volbě

Př.: „Manžel a manželka jedou na dovolenou a těší se.“ (28A, 4)

Př.: „Oba jsou šťastní.“ (18B, 8M)

Př.: „Cítí se ustaraní, neví, co je čeká.“ (22B, 3)

E3 Asertivní stádium

- negativní emoce jedné nebo více osob zaměřená vně
- hostilita
- pocity nenávisti, nepřátelství, hořkosti, odporu
- zesměšňování jedné osoby druhou, zahanbování, ponižování, devalvace

Př.: „Je tam pro zastrašení nějakých kolemjdoucích.“ (1A, 6)

E4 Integrované stádium

- společně sdílené pozitivní emoce

- citová ambivalence, odpověď zahrnuje oba póly emocí (u jednoho člověka, nebo v rámci celého obrázku zmíněny dvě protikladné emoce)
- osobě něco dělá radost i starost
- budujeme také pozitivní emoce k osobě, která není přítomna, postava na ni myslí, např. chce jí udělat radost, koupit dárek, těší se, že druhá osoba bude mít z dárku radost.

Př.: „No, mě tak přijde, že ta holka, ta jak kdyby dcera, že je taková, že kdyby tam byla třeba sama, tak by se třeba bála, ale že jí ten její taťka tak jako vyprovází, třeba, tak jako se cítí líp, že na ní někdo čeká, že má toho svého rodiče, že má toho svého taťku. Přijde mi třeba, že to je na nějakém nádraží někde v Praze, nebo někde jinde v nějakým jiným hlavním městě, že mhm, že by se tam třeba bála, že by se tam nemusela cítit třeba bezpečně. Že je jí dobře, že je tam s ní ten její taťka.“ (1A, 4)

Př.: „tak je rád, tak jak to je, neví, co přijde, neví, co bude, ale je nějak srovnanej a spokojenej a otevřenej tomu, co přijde asi.“ (10B, 7)

Př.: „že má trošku strach o to dítě, že je ráda, že ho má, zároveň se bojí, co třeba kam až jednou vyroste...“ (14B, 10F)

- Zaměření činnosti (C)

C1 Receptivní stádium

- pasivita, nečinnost
- klid, mír, ticho a pokoj
- deskripce obrázku

Př.: „A tenhleten tam smutně stojí.“ (28A, 6)

Př.: „Čekají, až na ně vyjde řada.“ (1A, 2)

Př.: „Lidé čekají na nástupišti.“ (1A, 4)

Př.: „Počká, až ta nevolnost přejde.“ (14B, 12)

C2 Autonomní stádium

- snaha o konstruktivní činnost, osoba je aktivní směrem k cíli
- za konstruktivní činnost je považována taková činnost, která je aktivní, ale cíl není přímo zmíněn)

- snaha o odstranění nepořádku, rušivých podnětů
- snaha opustit situaci
- činnosti, k nimž není potřeba přímá účast druhé osoby
- chování, které je zdrojem problémů
- zranění, násilné zásahy, krádež, vloupání, opilství, vražda

Př.: „Tři lidé čekají na vlak, že nastoupí.“ (25A, 4)

Př.: „Vypadá to, že je na odchodu, má srovnaný stůl, ještě si bere knížku z knihovny.“ (2B, 1)

C3 Asertivní stádium

- vyjádření snahy něčeho dosáhnout, plánování konkrétní činnosti
- chování směřující k jasnému cíli
- selhání plánované akce, osoba se snaží něco udělat, ale pak udělá chybu

Př.: „Tři lidé nastupují do vlaku a chtějí si najít prázdné kupé.“ (25A,4)

Př.: „...ostatní se sbíhají, že co se děje, nebo neděje...“ (12B, 11)

C4 Integrované stádium

- zabrání do tvořivé práce a starost o tu činnost
- už se ta činnost odehrává a neselže

Př. „V pozadí jsou tři lidé, kteří spěchali na vlak, chtěli jej stihnout, proto běželi a podařilo se jim to. Ted' již nastupují do vlaku.“ (24A, 4)

Př.: „...ví, co chce říct, a také to tak říká...“ (5B, 5)

Pozn.: Egocentrismy - výskyt egocentrismů, nesigujeme v případě drobných egocentrismů, rozsáhlejších, např popis krajiny hodnotíme jako deskripci (C1).

8.2.PSSI – Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti

PSSI je sebesposuzující dotazník, který se zaměřuje na relativní vyhraněnost osobnostních stylů, chápaných jako nepatologické varianty poruch osobnosti. Autory dotazníku jsou

Julius Kuhl a Miguel Kazén. Dotazník se skládá ze 140 položek, které se vztahují k 14 škálám. Cronbachovo alfa všech škál se pohybuje kolem hodnoty 0,80. Dotazovaný jedinec u těchto 140 položek označuje, nakolik daná položka vystihuje jeho názor na čtyřbodové škále – určitě ne, spíše ne, určitě ano, spíše ano. Metoda je hojně využívaná v klinické praxi. (Kuhl & Kazén, 2002).

8.2.1. Teoretický základ PSSI

Podle teorie, ze které PSSI vychází je porucha osobnosti způsobena vyhraněností určité systémové funkce, například silně impulsivní temperament, jak je tomu například u poruchy osobnosti typu borderline. Tato teorie osobnosti se nazývá tzv. systemická teorie osobnosti, každý osobnostní styl popisuje pomocí systémové konfigurace, která je dána interakcí psychických makrosystémů, jako je cítění, vnímání konfliktů, analytické myšlení, systémy trestů a odměn, apod. Při zvládání obtížných situací pak jedinec používá určité systémové konfigurace. Preferenci daného systému, pak můžeme interpretovat jako osobnostní styl jedince. Chorobná fixace určitého systému konfigurace může dát vzniknout poruše osobnosti (Kuhl & Kazén, 2002).

8.2.2. Škály PSSI

1. Sebejistý styl a disociální porucha osobnosti – škála zachycuje rys, který se vyznačuje sebejistým až bezohledným prosazováním vlastních cílů.
2. Nedůvěřivý styl a paranoidní porucha osobnosti – jedinci s tímto stylem jsou podezřívaví a pochybují o loajalitě druhých lidí.
3. Rezervovaný styl a schizoidní porucha osobnosti – hlavním rysem tohoto stylu je lhostejnost vůči sociálním vztahům.
4. Sebenejistý styl a úzkostná porucha osobnosti – tento styl vystihuje jedince, kteří jsou zvýšeně citliví na kritiku, plaší a obávají se negativního hodnocení.
5. Pečlivý styl a nutkávací porucha osobnosti - jedná se o přehnanou důslednost a přesnost při provádění činností.
6. Intuitivní styl a schizotypní porucha osobnosti – typické pro tento styl je vytušení jevů, ke kterým nejde dojít logickou úvahou.
7. Optimistický styl osobnosti – vyznačuje se kladným postojem k životu až neschopností vnímat negativní stránky.

8. Ctižádostivý styl a narcistická porucha osobnosti – typické pro tento styl je smysl pro vše zvláštní, projevuje se například zvláštním oblečením, alternativním způsobem života, pociťováním vlastní výjimečnosti.
9. Kritický styl a pasivně agresivní porucha osobnosti – tento styl je vystižen klidným až flegmatickým temperamentem, jedinci budí často dojem lhostejnosti.
10. Loajální styl a porucha osobnosti vyznačující se závislostí – tento styl je doprovázen loajalitou k druhým lidem a ochotou vzdát se vlastního přání a pociťováním obav z opuštění.
11. Impulzivní styl a porucha typu borderline – v tomto stylu panuje poměrně intenzivní emotivita a nestabilita v prožívání emocí a sama sebe.
12. Příjemný styl a histriónská porucha osobnosti – vyznačuje se kladnými pocity projevovanými vůči druhým až přehnaně společensky orientovaná emotivita.
13. Pasivní styl a depresivní porucha osobnosti – tomuto rysu panuje pasivní rozpoložení osobnosti, nižší prožívání kladných podnětů, častou skleslostí a pocity méněcennosti.
14. Altruistický styl a porucha osobnosti vyznačující se sebeobětováním – panuje zde ochota pomoci, sociální angažovanost až nadměrné sebeobětování (Kuhl & Kazén, 2002).

8.3. Toronto Alexithymia Scale

Toronto Alexithymia Scale TAS-20 je dvacetipoložková sebeposuzující metoda, která byla vytvořena pro měření alexithymie a je využívána, jak ve výzkumné, tak v klinické praxi. Dotazník se zaměřuje na tři důležité oblasti, a to na identifikování pocitů, popsání pocitů a na vně orientované myšlení. Každá položka je hodnocena na 5ti bodové likertově škále, kdy 1 znamená silně nesouhlasím a 5 znamená silně souhlasím. Pomocí tohoto dotazníku je možno měřit tři faktory alexithymie. První faktor se skládá z položek (2, 4, 7, 12, 17), které se zaměřují na schopnost popisu emocí a rozlišení je od tělesných pocitů. Faktor dvě obsahuje položky (1, 3, 6, 11, 9, 13, 14), které vypovídají o schopnosti popsat pocity druhých osob. Třetí faktor pak zahrnuje položky (5, 8, 10, 15, 16) zaměřená na vně orientované myšlení (Parker, Taylor & Bagby, 2002).

9. Popis souboru

Výzkumný soubor činí dohromady 56 probandů. Získaná data jsou sdílena s prací Veroniky Krausové „Vybrané aspekty sociálního zrání v rámci diagnostických projektivních metod.“ Analyzováno bylo všech 56 probandů, kteří se výzkumu zúčastnili. Soubor nebyl definován, žádnými specifiky, věková hranice byla stanovena 18 a výše. Výzkumu se zúčastnilo 20 mužů a 36 žen. Věk souboru se pohyboval od 18 do 57, přičemž průměrný věk tohoto souboru byl 26, 1 (SD = 9,1) let. Mezi další zjištěné charakteristiky tohoto souboru patří například rodinný stav, kdy 47 probandů uvedlo, že je svobodných, 8 probandů vybrali možnost vdaná/ženatý a 1 proband uvedl, že je rozvedený. Dále jsme zjišťovali, zda probandi mají, či nemají dlouhodobý partnerský vztah, přičemž 31 uvedlo, že ano, 25 uvedlo, že nemají dlouhodobý partnerský vztah. Nejvyšším dosaženým vzděláním bylo nejčastěji střední s maturitou (n = 36), poté vysokoškolské vzdělání (n = 12), v soubor byli i účastníci se středoškolským vzděláním bez maturitní zkoušky (n = 5) a se základním vzděláním (n = 2). 39 účastníků našeho výzkumu bylo studentů, 14 probandů uvedlo, že mají pracovní poměr a 3 probandi byli nezaměstnaní. Dále jsme zjišťovali počet dětí probandů, kdy 50 účastníků nemělo žádné děti, 5 probandů mělo 2 děti a 1 proband děti 3. Jako poslední charakteristiku souboru jsme zjišťovali chronické somatické a psychiatrické onemocnění, 45 probandů neuvedlo žádné onemocnění, 11 probandů uvedlo, že trpí či trpělo nějakým chronickým onemocněním, mezi zmiňovaná onemocnění byla např.: alergie, astma, anémie, epilepsie, endogenní deprese.

9.1. Průběh sběru dat

Výběr souboru byl uskutečněn na základě příležitosti a dostupnosti, šlo tedy o příležitostný výběr a samovýběr. Soubor není reprezentativní, výzkum nově vznikající metody je pilotní a chtěli jsme tímto výzkumem zjistit použitelnost jednotlivých obrázků, aplikovat na metodě systém skórování a popsat ji v základních psychometrických parametrech. Reprezentativnost vzorku nebyla tedy přímo klíčová. Probandy jsme oslovovali pomocí výzvy k účasti na výzkumu přes sociální síť (facebook, email), nebo jsme je oslovovali ústně. Data jsme sbírali od června 2013 do ledna 2014 a získávali jsme je administrací nově vznikající metody TSZ a vyplněním dvou dotazníků – osobnostního inventáře PSSI a dotazníku TAS – 20. Kvůli povaze metody, popis obrázku, jsme se s každým účastníkem

sešli osobně a to buď v prostorách katedry psychologie v Olomouci, nebo v našem, či probandově domácím prostředí. Probandovi byl nejdříve předložen informovaný souhlas k podpisu a záznamový list, poté mu byl předložen TZS, při kterém jsme používali audionahrávací zařízení, následně probandi vyplnili samostatně dotazník PSSI a TAS-20. Po vyplnění jsme zodpověděli probandovi na doplňující otázky, jako např.: o možnosti získání výsledků, bližší informace o TZS, o projekci,.... Účastníkům nebyla přislíbena žádná odměna, v případě možnosti byla účastníkům nabídnuta voda k pití, neboť průběh sběru dat trval v průměru mezi 1,5 hod. až 2,5 hod.

10. Zpracování získaných dat

V této kapitole jsou popsány metody zpracování dat a jsou zde uvedeny výsledky analýzy dat.

10.1. Metody zpracování a analýzy dat

Při hodnocení příběhů získaných popisem tabulí projektivní metody TZS jsme postupovali podle systému skórování TZS, který se zaměřuje na čtyři oblasti, a to vztah k autoritě, vztah k druhým, emoce, pocity, zaměření činnosti. Ke každé tabuli jsme získali dohromady 56 vyprávění. Každý příběh jsme poté oskórovali dle skórování TZS.

Získaná data (body v TZS, vyplněné dotazníkové položky z PSSI a TAS- 20) jsme převedli do elektronické podoby pomocí aplikace Microsoft Office Excel 2007. V tomto programu, kde jsme vytvořili společnou záznamovou tabulku, jsme vypočítali hrubé skóry a vážené skóry k TZS, celkový skór k TAS-20 a hrubé skóry k osobnímu inventáři PSSI. Hlavní zpracování dat bylo provedeno v programu Statistica 12.

Při zpracování dat byla použita korelace mezi HS a VS jednotlivých kategorií testu TSZ (tj.: A HS - hrubý skór Vztah k autoritě, V HS – hrubý skór Vztah k druhým lidem, E HS – hrubý skór Emoce, pocity, C HS – hrubý skór Zaměření činnosti, A VS – vážený skór Vztah k autoritě, V VS – vážený skór Vztah k druhým lidem, E VS – vážený skór Emoce, pocity, C VS – vážený skór Zaměření činnosti) a celkových skórů (VS celkový, HS celkový). K ověření souvislostí kategorií TZS se škálami PSSI uvedených v hypotézách byla použita také korelace. Konkrétně jsme použili Pearsonův korelační koeficient. Tento koeficient vystihuje míru síly vztahu dvou náhodných metrických spojitých proměnných X a Y. Pearsonův korelační koeficient značíme písmenem r a může nabývat hodnot z intervalu $[-1;1]$. Hodnota, kterou koeficient nabývá, vypovídá o síle vztahu mezi proměnnými, tzn.: čím blíže výsledek odpovídá 1;-1, tím těsnější je vztah mezi proměnnými (Hendl, 2012).

Korelace byly použity pro ověření hypotéz: H1: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k autoritě v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI. H2: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Emoce, pocity v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze loajální – závislý inventáře PSSI. H3:

Existuje statisticky významná negativní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k druhým lidem v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI.

Dále byla použita deskriptivní, popisná statistika. Byl použit především výpočet četností k zjištění frekvencí odpovědí v záznamovém listu k popisu charakteristiky souboru. Pomocí výpočtu četností byl zjištěn např.: počet mužů, žen v souboru, typy vzdělání probandů v souboru, rodinný stav účastníků apod. Dále pak popisná statistika byla použita pro výpočet průměrů HS a VS v TZS u výzkumného souboru.

10.2. Výsledky zpracování získaných dat

V této kapitole se zabývám testováním statistických hypotéz a popisem TZS v základních statistických parametrech, jako například průměrem HS a VS TZS, ale také sleduji korelace jednotlivých kategorií mezi sebou. V neposlední řadě zde bude uveden krátký komentář k jednotlivým tabulím TZS.

10.2.1. Statistické zpracování dat Testu sociálního zrání

K hodnocení vyprávění byl použit námi modifikovaný systém skórování TSZ. U všech probandů byl vypočítán průměr HS a VS k jednotlivým kategoriím (A – Vztah k autoritě, V – Vztah k druhým lidem, E – Pocity, emoce, C – zaměřená činnost) a poté byl vypočítán průměr celkového HS a celkového VS. Tyto průměry a směrodatné odchylky jsou uvedeny v Tabulce 1.

Tabulka 1: Průměry a směrodatné odchylky skóre kategorií TZS u výzkumného souboru (n = 56).

	PRŮMĚRY	SM. ODCH.
A VS	6,8	4,6
A HS	3,3	1,9
V VS	33,9	7,7
V HS	15,3	3,7
E VS	22,6	9,2
E HS	13,1	4,2
C VS	25,1	13,3
C HS	14,0	6,5
VS celkový	88,5	24,2
HS celkový	45,8	9,7

Hodnoty HS a VS udávají, jakého bodového hodnocení v průměru dosahoval výzkumný soubor n = 56. Nyní budu komentovat jen VS, neboť u vážených skóre jsou již vyváženy jednotlivé stádia zrání. V kategorii Vztah k autoritě (A) dosahoval náš výzkumný soubor průměrné hodnoty skóre 6,8. Což znamená, že v této kategorii probandi dosahovali v průměru 6,8 bodů. Z tabulky je vidět, že v této kategorii probandi dosáhli nejmenšího průměru, lze tedy říct, jak je vidět i z A HS, jehož hodnota de facto vyjadřuje, kolikrát jsme u jednoho probanda v průměru skórovali ve všech tabulích kategorií Vztah k autoritě (A), že tato kategorie byla skórována v našem výzkumném souboru nejméně. Naopak nejvíce skórovaná kategorie byla kategorie Vztah k druhým (V). Průměrná hodnota V VS je 33, 9. Kategorie Zaměření činnosti (C) má průměrnou hodnotu VS 25,1 a kategorie Pocity, emoce (E) 22,6. Průměr celkového HS je 45,8 a průměr celkového VS je 88,5. Také byla vypočítána průměrná doba administrace, která byla 26 min u jednoho probanda. Pomocí výpočtu četností byly zjištěny tři nejvíce sympatické tabule a tři nejméně sympatické tabule vybírané v našem výzkumném vzorku n = 56. Přehled četností výběru tabulí je uveden v Tabulce 2.

Tabulka 2: Četnosti výběru sympatických a nesympatických tabulí (n = 56).

Tabule	1.sympatická	2.sympatická	3.sympatická	1.nesympatická	2.nesympatická	3.nesympatická
1	2	4	4	0	0	7
2	0	3	2	4	1	4
3	1	1	0	4	6	3
4	4	10	7	2	4	4
5	0	0	0	19	18	8
6	0	0	2	4	15	10
7	7	4	10	1	1	2
8	14	18	8	0	0	0
9	2	5	5	10	4	3
10	19	6	8	1	1	2
11	0	1	4	9	5	9
12	7	4	6	2	1	4

Probandi z našeho výzkumného vzorku n = 56 jako první nejsympatičtější tabuli volili nejčastěji tabuli č. 10, zvolilo ji 19 probandů z 56 celkových. Jako druhá nejsympatičtější tabule byla vybírána tabule č. 8 (n = 18) a jako třetí nejsympatičtější tabule to byla tabule č. 7 (n = 10). Nejméně sympatické tabule byly voleny v následujícím pořadí: jako první tabule č. 5 (n = 19), jako druhá opět tabule č. 18 (n = 18) a jako třetí vybíraná to byla nejčastěji tabule č. 6 (n = 10).

Dále jsem se blíže zabývala korelacemi mezi VS a HS jednotlivých kategorií A, V, E, C, celkovým VS a HS. Všechny korelace byly vypočítány v programu Statistica 12, jejich výpočet můžete vidět v Tabulce 3. Jedná se o korelace dvou náhodných metrických spojitých veličin, tedy o Pearsonovu korelaci. Korelace je vypočítávaná na výzkumném souboru n = 56, na hladině významnosti $p < 0,05$.

Tabulka 3: Vzájemné korelace mezi VS a HS kategorií A, V, E, C, celkovým VS a HS, n = 56, p < 0,05.

	A VS	A HS	V VS	V HS	E VS	E HS	C VS	C HS	VS celkový	HS celkový
A VS	1,000	0,897	0,005	-0,200	0,275	0,088	0,626	0,555	0,643	0,513
A HS	0,897	1,000	0,032	-0,147	0,178	0,012	0,599	0,565	0,580	0,527
V VS	0,005	0,032	1,000	0,627	0,552	0,576	0,160	0,129	0,616	0,583
V HS	-0,200	-0,147	0,627	1,000	0,360	0,446	-0,047	-0,018	0,272	0,534
E VS	0,275	0,178	0,552	0,360	1,000	0,901	0,124	0,032	0,676	0,586
E HS	0,088	0,012	0,576	0,446	0,901	1,000	-0,092	-0,164	0,491	0,496
C VS	0,626	0,599	0,160	-0,046	0,124	-0,092	1,000	0,968	0,769	0,712
C HS	0,554	0,565	0,129	-0,018	0,032	-0,164	0,968	1,000	0,693	0,706

Korelací jednotlivých kategorií jsme chtěli zjistit, jak se kategorie navzájem odlišují. Pokud není statisticky významná korelace mezi kategoriemi, předpokládáme, že tyto kategorie jsou značně nezávislé a mají tak v systému skórování své opodstatnění. Pakliže navzájem různé kategorie statisticky významně korelují, lze předpokládat, že jimi měříme podobné charakteristiky a jejich přínos je sporný. Jak je vidět v Tabulce 3 celkový HS a VS statisticky významně koreluje se všemi kategoriemi A, V, E, C, což říká, že všechny kategorie se významně podílejí na celkovém skóru.

Dále pak lze z tabulky vyčíst, že statisticky významně spolu korelují kategorie Vztah k autoritě (A) a Zaměření činností (C), a to $r = 0,626$ (VS). Také spolu na hladině významnosti $p < 0,0500$ statisticky významně koreluje kategorie V a E, $r = 0,552$.

Statisticky významně spolu nekorelují kategorie Vztah k autoritě a vztah k druhým lidem, Vztah k autoritě a Emoce, pocity, Emoce, pocity a Zaměření činností, Vztah k druhým lidem a Zaměření činností.

11. K platnosti hypotéz

H1: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k autoritě v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI.

Tato hypotéza byla vytvořena na základě charakteristiky úzkostného jedince (viz. výše) a předpokladu, že se bude více zabývat tématem autority, které je z hlediska sociální percepce možnou (resp. významnou) projektivní kategorií.

Hypotézu H1 jsme ověřili a lze ji přijmout. Byla zjištěna statisticky významná korelace ($r = 0,290$) mezi váženým skórem kategorie Vztah k autoritě v TZS a hrubými skóry dimenze sebenejistý-úzkostný inventáře PSSI na hladině $p = 0,0500$.

H2: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Emoce, pocity v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze loajální – závislý inventáře PSSI.

Tato hypotéza byla stanovena na základě teorie (viz. výše), kde se uvádí, že závislá porucha osobnosti projevuje zvýšeně pocity obav.

Hypotézu H2 jsme ověřili a lze ji přijmout. Byla zjištěna statisticky významná korelace mezi váženým skórem kategorie Emoce, pocity v TZS a hrubými skóry dimenze loajální – závislý inventáře PSSI na hladině $\alpha = 0,0500$ ($r = 0,268$).

H3: Existuje statisticky významná negativní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k druhým lidem v Testu sociální zralosti a hrubými skóry dimenze rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI.

Tato hypotéza byla stanovena na základě teorie poruch osobnosti (viz. výše), která uvádí, že schizoidní porucha osobnosti má tendenci vyhýbat se společenským interakcím a lidem obecně, lze tedy předpokládat, že lidé s vyššími skóry v dimenzi rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI budou méně skórovat v kategorii Vztah k druhým lidem.

Hypotézu H3 jsme ověřili, ale nelze ji přijmout. Mezi váženými skóry kategorie Vztah k druhým lidem a hrubými skóry dimenze rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI není statisticky významná korelace na hladině $\alpha = 0,0500$ ($r = -0,161$).

12. Diskuse

V rámci této práce se zabývám především vznikem nového projektivního materiálu zaměřeného na téma sociální zrání osobnosti. Sociální zralost, tak jak ji definujeme v teoretické části práce, ovlivňuje fungování člověka ve společnosti, jeho vztah k druhým lidem, a to jak se bude cítit ve společnosti jiných, na základě uvedeného usuzujeme, že je užitečné se námi zvoleným tématem hlouběji zabývat. Domníváme se, že by bylo užitečné mít v různých oblastech psychologické praxe k dispozici nástroj pro měření sociální zralosti jedince, který by spolu s dalšími běžně využívanými metodami poskytl komplexnější obraz o zkoumaném člověku.

V kapitole Diskuse bych chtěla jednak interpretovat získaná data, jednak zmínit negativa a pozitiva Testu sociální zralosti (TZS) a uvést další možnosti ve vývoji této metody a také se zamyslet nad omezeními tohoto výzkumu.

V empirické části výzkumu jsem zjišťovala vzájemnou korelaci hrubých a vážených skóreů jednotlivých kategorií. Na základě výpočtů korelací, které jsou uvedeny v Tabulce 3, jsme zjistili, že statisticky významně spolu korelují kategorie Vztah k autoritě (A) a Zaměření činností (C), a to $r = 0,626$ (VS). Lze tedy říci, že kategorie A a C spolu na hladině $p < 0,05$ statisticky významně souvisí. Můžeme si to vysvětlit, tak že si nejvíce lidé v našem výzkumném souboru ($n = 56$) spojovali autoritu s nějakou činností, tedy, že pokud se ve vyprávění skórovala autorita, tak se většinou skórovala i činnost. Úvaha v opačném směru, že pokud se skórovala nějaká činnost, skórovala se pravděpodobně i autorita, není příliš pravděpodobná, neboť se činnost skórovala v průměru vícekrát než autorita (viz. Tabulka 1). Dále spolu na hladině významnosti $p < 0,05$ statisticky významně koreluje kategorie V a E, $r = 0,552$. Lze tedy uvažovat, že pokud se skóruje Vztah k druhým lidem, skóruje se pravděpodobně i kategorie Emoce, pocity. Uvažujeme tedy, že většina lidí z našeho výzkumného souboru ($n = 56$) zmiňuje emoce v souvislosti s kategorií Vztah k druhým lidem, potažmo lze říci, že většina lidí z našeho souboru spojuje ve vyprávění emoce a druhé lidi. V tomto případě platí i opačná úvaha, že většina lidí z našeho výzkumného souboru, pokud skóruje v kategorii Vztah k druhým lidem, pak skóruje také v kategorii Emoce, pocity, potažmo tedy, že pokud v příběhu hovoří o vztahu lidí, nebo o vztahu k lidem, zmiňují většinou také emoce. Statisticky významně spolu nekorelují kategorie Vztah k autoritě a vztah k druhým lidem, Vztah k autoritě a Emoce, pocity,

Emoce, pocity a Zaměření činnosti, Vztah k druhým lidem a Zaměření činnosti. Tyto kategorie se tedy při skórování neovlivňují a lze tedy říci, že na sobě nejsou závislé.

Dále jsem ve výzkumné části práce ověřovala tři hypotézy o korelaci H1, H2, H3. Na základě výpočtu korelací jsem přijala H1, což znamená, že mezi kategorií Vztah k autoritě v TZS a hrubými skóry dimenze sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI. Zde jsem předpokládala, že lidé, kteří dosahují vyšších hrubých skóre v dimenzi sebenejistý – úzkostný se více zabývají postavou autority, od které hrozí kritika a budou ji tedy v popisu jednotlivých tabulí zmiňovat častěji než ti, kteří neskórují vysoko v dimenzi sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI. H2 byla také přijata, existuje tedy souvislost mezi kategorií Emoce, pocity v TZS a dimenzí loajální – závislý inventáře PSSI. Znamená to tedy, že lidé s vyšším skórem v dimenzi loajální – závislý PSSI, budou v TZS uvádět více odpovědí obsahující emoce. H3 nemohla být přijata, neboť nebyla změřena statisticky významná negativní korelace mezi kategorií Vztah k druhým lidem a dimenzí rezervovaný – schizoidní PSSI. V tomto případě jsem předpokládala, že lidé více skórující v dimenzi rezervovaný – schizoidní PSSI budou méně zmiňovat ve svém popisu druhé lidi, neboť mají tendenci k vyhýbání se druhým, jak je zmíněno v teoretické části práce. Tento předpoklad se nepotvrdil. Je pravděpodobné, že v rámci vzorku ($n = 56$), který jsme vybrali nebylo dostatečně lidí skórujících vysoko v dimenzi rezervovaný – schizoidní PSSI, tak aby se prokázala statisticky významná korelace.

Test sociálního zrání (TZS) vznikl s myšlenkou vytvoření a ověření nového podnětového materiálu, vytvořeného s ohledem na předpokládané významné prvky pro hodnocení sociální zralosti jedince. Jelikož je vývoj metody v počátcích, nelze na základě tohoto výzkumu říci, zda metoda má, nebo nemá uplatnění. V rámci diskuse se spíše můžeme zamyslet, jakým směrem by se metoda mohla ubírat a co je třeba vylepšit a naopak vyzdvihnout to, co je na metodě účinného pro praktické využití.

TZS je projektivní metoda, která může připomínat v jistých ohledech Tématicko apercipční test, důvodem myšlenky vzniku TZS bylo pokusit se překonat některé nedostatky stávajících projektivních metod, jako je například dlouhá administrace, příliš velké diagnostické rozpětí metod, které může poskytovat příliš vágní výsledky. Jelikož se jednalo o pilotní výzkum nového projektivního materiálu a naším cílem bylo mimo jiné i ověřit funkčnost tabulí v praktickém použití, k čemuž bylo zapotřebí získat od probandů podrobnější popis jednotlivých tabulí, doba administrace u našeho výzkumného vzorku byla v průměru 26 min., což je delší časový úsek, než je námi navrhovaná doba

administrace – 20 min., nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o pilotní výzkum i tak jsme se navrhované době administrace v průměru přiblížili. V dalším vývoji metody se zvažuje ještě pracovat na úpravě administrace, aby její celková doba byla kratší, nebo nepřesáhla 20 min. Docílit tohoto, bychom chtěli zaměřením se pouze na výběr sympatických a nesympatických tabulí a vynechat tak první část administrace, kdy proband popisuje celý set podnětových tabulí (12 tabulí). Domníváme se, že kratší doba administrace by zvýšila praktičnost metody. TZS se specifikuje na postihnutí oblasti sociálního vývoje jedince, nedělá si žádné jiné diagnostické nároky, má tudíž poměrně specifické diagnostické rozpětí a může tak poskytovat specifické výsledky, konkrétně v oblasti sociálního zrání osobnosti. Na začátku vývoje metody jsme sestavili skupinu obrázků, které podle nás zachycují běžné sociální situace. Sestavili jsme celkem 15 situací, které jsme seřadili od více neutrálních po méně neutrální situace, tak aby se probandům snáze ve vyprávění začínalo a necítili se ohrožení. V této fázi vývoje TZS mohlo snadno vzniknout zkreslení metody, neboť výběr situací je ovlivněn subjektivními pohledy a názory výzkumníků. Návrhy a výběr situací proběhl na základě studie literatury, která se vztahuje k vývojové psychologii a sociální psychologii, nicméně mohlo dojít k opomenutí některého důležitého aspektu, který by měl být v situacích zahrnut a dojít tak ke zkreslení podnětového materiálu. Nicméně každý účastník našeho výzkumu měl stejné výzkumné podmínky zajištěné tím, že mu byl předložen stejný podnětový materiál za standardních podmínek, předpokládejme proto, že toto zkreslení nemělo na výsledky analýzy dat TSZ vliv.

Následující důležitý krok ve vývoji Testu sociálního zrání byl modifikování systému skórování, který navrhla Abigail Stewartová (1992). Autorka navrhuje skórování z hlediska čtyř stádií zrání ve čtyřech kategoriích. V rámci nepublikovaného manuálu Prof. Křivohlavého (1981) je podrobně uveden systém skórování, ale není zde uvedeno, z čeho přesně autorka vychází při definování jednotlivých stádií, což práci na úpravě poněkud stěžuje. Vymezení jejích kategorií se nám nepodařilo nikde dohledat. Stádia zrání jsou dle Stewartové (1992) tyto: receptivní, autonomní, asertivní a integrované. Autorka k nim také uvádí kritéria hodnocení. V námi modifikovaném systému skórování jsme ponechali názvy stádií, ale k jednotlivým kategoriím a jejich stádiím jsme upravili kritéria pro skórování. Tyto úpravy mají usnadnit pochopitelnost skórování a napomoci jednoduššímu skórování vyprávění probandů. Nejproblematičtěji a nejsložitěji postihnuteľné jsme shledali třetí vývojové stádium, konkrétně asertivní stádium a to ve všech kategoriích. Stewartová (1992) toto stádium skóruje většinou při zmínce negativního

postoje vůči něčemu, někomu, negativní emoce (např.: ignorování autority, nezájem o druhé, selhání plánované akce, prosazování proti druhému). Takto pojaté asertivní stádium je dle nás poněkud problematické, neboť se jedná o třetí vývojové stádium, který by mělo vykazovat zralejší formy vztahování se k sociálním situacím. V rámci pilotního ověření podnětového materiálu jsme daná stádia nepředělávali, spíše jsme některá doplnili pro lepší pochopitelnost. Pro další vývoj navrhujeme, aby se daná stádia definovali a na základě těchto definic se upravila i kritéria hodnocení.

Při výpočtech hrubých a vážených skóre jsme se zaměřili na výpočet skóre pro jednotlivé kategorie, abychom tak zjistili průměrné hodnoty skóre pro daný soubor ($n = 56$) v kategoriích a měli tak představu o frekvenci zmiňování se o daných kategoriích. Tento výpočet nám přinesl důležitou charakteristiku metody v pilotním výzkumu, která může otevřít diskusi o podstatnosti, či nepodstatnosti některých kategorií v systému skórování. Pro další výzkum k této metodě však navrhujeme, aby se při výpočtu hrubých a vážených skóre postupovalo dle výpočtu navrhovaného Stewartovou (1992). Ta totiž hrubé a vážené skóre uvádí pro jednotlivá stádia, nikoliv pro kategorie. Jejím výpočtem tedy lze zjistit tzv. modální stádium, které vystihuje vývojový stupeň zralosti daného jedince. Stewartová (in Křivohlavý, 1981) poté uvádí i jednotlivé charakteristiky jedinců nacházejících se v určitém stádiu. Pro další vývoj TZS by bylo jistě vhodné, vytvoření nových charakteristik pro jednotlivá stádia, která by lépe vystihovala současnou populaci. V této souvislosti mě napadá, že by se tyto charakteristiky pro dnešní populaci daly udělat formou administrace TZS a sepsání vlastní charakteristiky probandem, tedy subjektivní charakteristiku, jak se vnímá proband sám, bylo by jistě dobré mít v takové baterii testů i nějaký osobnostní dotazník (např.: NEO Big Five), aby se s ním dala porovnat vlastní charakteristika. Bylo by zajímavé zjišťovat, zda lidé, kteří v TZS dosahují určitého stádia zrání, mají i podobné vnímání sama sebe.

V rámci této práce jsme do baterie testů nezařadili žádný standardizovaný test na měření sociální zralosti, jako například California Psychological Inventory CPI (Gough, 1966), neboť v našem výzkumu šlo především o pilotní ověření funkčnosti podnětového materiálu u výzkumného souboru $n = 56$. V dalším vývoji metody však vidím jako užitečné ověřit externí validitu Testu sociálního zrání.

13. Závěry

Cílem této práce bylo provést pilotní výzkum nově vznikající projektivní metody Testu sociálního zrání (TSZ), popsat skórovací systém, který jsme použili při vyhodnocování TSZ a uvést základní statistické parametry metody. TSZ byl administrován společně s Rosenzweigovým obrázkově frustračním testem ve verzi PFT-CW, jehož zpracování, ale není zahrnuto do bakalářské diplomové práce, dále s Osobnostním inventářem stylů osobnosti a poruch osobnosti PSSI a dotazníkem TAS – 20 na vzorku mužů a žen ($n = 56$) ve věku od 18 do 57. Bylo stanoveno i několik hypotéz o korelaci vybraných kategoriích TSZ a vybraných dimenzí osobnostního inventáře PSSI.

Teoretická část obsahuje poznatky z psychologie osobnosti a vývojové psychologie a poskytuje základní informace o projektivních metodách. Konkrétně se v této části práce zabývám tématy, jako je osobnost v psychologii, vývoj jedince, sociální zralost a projekce.

V praktické části naleznete popis metody TSZ, jeho administraci a skórovací systém testu a popis metody v základních statistických parametrech. Dále jsme zjišťovali vzájemnou korelaci jednotlivých kategorií TSZ (Vztah k autoritě, Vztah k druhým lidem, Emoce, Zaměření činnosti). Na hladině $p < 0,05$ spolu statisticky významně korelovala kategorie Vztah k autoritě (A) a Zaměření činnosti (C), a to $r = 0,626$ a kategorie Vztah k druhým lidem (V) a Emoce, pocity (E), $r = 0,552$. Byly přijaty dvě ze tří stanovených hypotéz, a to *H1: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k autoritě v Testu sociálního zrání a hrubými skóry dimenze sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI; a H2: Existuje statisticky významná pozitivní korelace mezi váženými skóry kategorie Emoce, pocity v Testu sociálního zrání a hrubými skóry dimenze loajální – závislý inventáře PSSI.* Hypotéza H3 přijata nebyla, byla přijata alternativní hypotéza *H3₀: Neexistuje statisticky významná negativní korelace mezi váženými skóry kategorie Vztah k druhým lidem v Testu sociálního zrání a hrubými skóry dimenze rezervovaný - schizoidní inventáře PSSI.*

V kapitole Diskuse jsou pak shrnuty pozitiva a negativa metody a navrženy další možnosti jejího vývoje. Jsme si vědomi některých nedostatků testu, ale domníváme se, že je možno se vývojem projektivní metody Test sociálního zrání věnovat nadále.

SOUHRN

Tématem této diplomové práce je oblast projektivních metod konkrétně pilotní výzkum nově vznikající projektivní metody Testu sociálního zraní TSZ. Jak již název metody napovídá, jedná se o test zaměřený na sociální zralost osobnosti. Pojem sociální zralost je poměrně těžko definovatelný, v zásadě by taková definice měla vystihnout vlastnosti jedince, který je připravený na život ve společnosti a má předpoklady dobře fungovat v kontaktu s druhými lidmi. Ve studii *An Approach to the Study of Psychosocial Maturity* (Inkeles & Leiderman, 1997) autoři definují šest kvalit, které dle nich pokud jsou dobře rozvinuté, pomáhají adolescentům k lepší adaptaci na jejich roli dospělého, která vyžaduje vyšší stupeň sociální zralosti. Dle Inkelese a Leidermana (1997) jsou těmito kvalitami: kooperace, účinnost, individualismus, vytrvalost, schopnost plánovat, odpovědnost. Další definice sociální zralosti se také většinou shodují na tom, že by sociální zralost měla odpovídat a referovat o schopnosti jedince fungovat v lidské společnosti.

Práce je rozdělena na teoretickou část a empirickou část. Teoretická část má celkem šest kapitol. První kapitola se věnuje vymezení pojmu osobnosti v psychologii a jeho definováním. Lze říci, co jiný psychologický proud, to jiný pohled a definování osobnosti. Gordon W. Allport (1937 in Hall & Lindzey, 2002) se pokusil vyextrahovat definici z 50 definic jiných autorů. Znění jeho definice je následující: „Osobnost je dynamická organizace těch psychofyzických systémů jedince, které determinují jeho jedinečné přizpůsobení svému prostředí.“ (Allport, 1937, 48 in Hall & Lindzey, 2002, 278).

Druhá kapitola se zabývá vývojem osobnosti, zvláště se pak zaměřuje na vývojové teorie, konkrétně na Piagetovu teorii kognitivního vývoje (1950), teorii psychosociálního vývoje osobnosti podle Erika Eriksona (2002), nakonec teorii separačně individuálního vývoje Margaret Mahlerové (2006). Tyto teorie vhodně doplňují teorie sociálního vývoje, neboť pro sociální vývoj je důležité mít vyvinuté kognitivní pojetí světa a také mít vytvořenou tzv.: objektivní stálost, o které referuje Margareta Mahlerová (2006). Objektivní stálost umožňuje dítěti fungovat ve světě nezávisle na matce a začleňovat se tak do širší společnosti.

Další, třetí kapitola pojednává o sociálním zraní osobnosti, je zde uvedena Keganova teorie sociálního zraní, kterou uvádí v knize *The Evolving Self* (1982). V této knize vymežil 5 stádií skrz, které se dítě vyvíjí v dospělého a rozvíjí si objektivní a přesnější hodnocení sociálního světa.

Čtvrtá kapitola se věnuje tématu zralé osobnosti. Křivohlavý (1993) popisuje zralost osobnosti složenou ze tří zralostí, a to z emocionální zralosti, sociální zralosti a morální zralosti, dohromady tyto zralosti dávají zralou osobnost. Blíže je v této kapitole popsána sociální zralost. Dle Kegana (1982, in Dombeck, 2007) je podstatou sociální zralosti, to jak lidé rozumí podstatě sociálního světa, ve kterém žijí.

Pátá kapitola popisuje obecně poruchy osobnosti a vybrané poruchy: úzkostná porucha, schizoidní porucha, závislá porucha jsou popsány blíže, neboť se vztahují ke stanoveným hypotézám v praktické části.

Šestá kapitola se blíže zabývá tématem projekce a projektivních metod. Projektivní metody mají základ v psychoanalytické psychologii konkrétně v technice volných asociací (Hall & Lyndzey, 2002). Metody založené na projekci jsou součástí klinické praxe v psychologii a zaměřují se na studium osobnosti (Šípek, 2000).

V rámci praktické části práce jsme ověřovali nově vznikající materiál, který by v budoucnu mohl sloužit jako diagnostický nástroj při určování stupně sociální zralosti jedince. Metoda Test sociální zralosti je založena a inspirovala se studijním materiálem k přednášce Prof. Křivohlavého o Diagnostice sociálního zrání osobnosti (Křivohlavý, 1981). V tomto materiálu je popsána administrace a skórování k metodě Diagnostika sociálního zrání osobnosti ABI, jejíž autorkou je americká psycholožka Abigail Stewart (1992). Test sociálního zrání nabízí nový podnětový materiál v podobě 15 tabulí, které zachycují běžné sociální situace, při kterých dochází k interakci s druhými lidmi. V rámci vývoje nového projektivního testu se také zaměřujeme na modifikaci systému skórování, který navrhla Abigail Stewart (1992). Skórování se zaměřuje na čtyři kategorie, a to na Vztah k autoritě, Vztah k druhým lidem, Emoce, pocity a Zaměření činnosti. Tyto kategorie jsou hodnoceny z hlediska čtyř stádií vývoje, a to receptivního, autonomního, asertivního a integrovaného. Praktická část tedy obsahuje popis metody v jejích statistických parametrech, popis administrace a skórování. Byly stanoveny i hypotézy o korelaci mezi vybranými kategoriemi Testu sociálního zrání (TSZ) a vybranými dimenzemi osobnostního inventáře PSSI. Byla prokázána pozitivní korelace mezi kategorií Vztah k autoritě v TSZ a dimenzí sebenejistý – úzkostný inventáře PSSI; dále pak byla prokázána pozitivní korelace mezi kategorií Emoce, pocity v TSZ a dimenzí loajální – závislý inventáře PSSI, naopak se neprokázala negativní korelace mezi kategorií Vztah k druhým lidem TSZ a dimenzí rezervovaný – schizoidní inventáře PSSI.

V Diskusi jsou pak zahrnuty pozitiva a negativa Testu sociálního zrání a zamyšlení se nad dalším vývojem metody.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CPI - California Psychological Inventory

DSM IV - Diagnostický a statistický manuál mentálních poruch

NEO - NEO five factor inventory – NEO pětifaktorovy osobnostní inventář.

PSSI – Inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti.

ROR - Rorschachův test

TAS – 20 - Toronto Alexithymia Scale

TAT – Tématicko apercepční test

TSZ – Test sociálního zrání

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

1. Berk, L. E. (1997). *Child development*. Boston: Ally & Bacon.
2. Blatný, M. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata a současné přístupy*. Praha: Grada.
3. Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada.
4. Carver, Ch. S., & Scheier, M. (2011). *Perspectives on personality*. Boston: Ally & Bacon.
5. Dombeck, M. (20.ledna2007). Robert Kegan's Awesome Theory of Social Maturity [Zpráva z blogu]. Získáno z http://www.mentalhelp.net/poc/view_doc.php?type=doc&id=1433
6. Drapela, J. V. (1998). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál
7. Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
8. Feist, J., & Feist, J. G. (2009). *Theories of personality*. Boston: McGraw-Hill.
9. Gough, H. G. (1966). Appraisal of Social Maturity by Means of the CPI. *Journal of Abnormal Psychology*. 71 (3). Získáno z <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.408.9625&rep=rep1&type=pdf>
10. Hall, C. S., & Lindzey, G. (2002). *Psychológia osobnosti* Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
11. Hall, C. S., & Lyndzey, G. (2002). *Psychológia osobnosti*. Bratislava: Media Trade.
12. Hendl, J. (2012). *Přehled statistických metod*. Praha: Portál.
13. Hosáková, K. (2013). *Interpersonální decentrace u pacientů se schizofrenií*. (Nepublikovaná disertační práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
14. Huprich, S. K. (Ed.). (2008). *Rorschach assessment of the personality disorders*. Hove: Psychology Press.
15. Inkeles, A., & Leiderman, H. (December, 1997). An Approach to the Study of Psychosocial Maturity. *International Journal of Comparative Sociology*. 39 (1). Získáno z <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=1ab96ae3-1b43-45ef-ba54-1020f08fdc3c%40sessionmgr4002&hid=4109>
16. Jung, C., G. (1992). *Analytická psychologie. Její teorie a praxe. Tavistocké přednášky*. Praha: Academia.
17. Kegan, R. (1982). *The Evolving Self*. Cambridge: Harvard University Press.

18. Kohoutek, R. (2001). *Poznávání a utváření osobnosti*. Brno: Akademické nakladatelství Cerm.
19. Kratochvíl, M. (2006). *Jean Piaget – filozof, psycholog*. Praha: Triton.
20. Křivohlavý, J. (1981). Diagnostika sociálního zrání osobnosti. [Nepublikovaný manuál, studijní materiál k semináři J. Křivohlavého]. Olomouc: Univerzita Palackého.
21. Křivohlavý, J. (1993). *Povídej-naslouchám*. Brno: Návrat.
22. Kuhl, J., & Kazén, M. (2002). *PSSI – inventář stylů osobnosti a poruch osobnosti*. Praha: Testcentrum.
23. Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada.
24. Lečbych, M. (2013). *Rorschachova metoda. Integrativní přístup k interpretaci*. Praha: Grada.
25. Love, P. G., & Guthrie, V. L. (1999). Kegan's Orders of Consciousness. *New Directions for Student Services*, 88 (12). Získáno 16. března 2014 z <http://web.a.ebscohost.com/ehost/results?sid=dc11cdd0-1dc6-471f-b904-e421fc1e60e6%40sessionmgr4003&vid=5&hid=4112&bquery=kegan+orders+%22of%22+consciousness&bdata=JmRiPWE5aCZkYj1ubGViaYzkyYj1wc3loJmRiPWNpaCZkYj1wZGgmZGI9cGR4JmNsaTA9RIQmY2x2MD1ZJmxhbmc9Y3MmdHlwZT0wJnNpdGU9ZW hvc3QtbGl2ZQ%3d%3d>
26. Mahlerová, M. S., Pine, F., & Bergmanová A. (2006). *Psychologický zrod dítěte*. Praha: Triton.
27. Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
28. Nolen-Hoeksema S., Fredrickson B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar W. A. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha: Portál.
29. Parker, J. D. A., Taylor, G. J., & Bagby, M. R. (2003). The 20-Item Toronto Alexithymia Scale III. Reliability and factorial validity in a community population. *Journal of Psychosomatic Research*. 55. Získáno 17. března 2014 z http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEYQFjAD&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fpublication%2F10602039_The_20-Item_Toronto_Alexithymia_Scale_II_I_Reliability_and_factorial_validity_in_a_community_population%2Ffile%2F79e41509071626464d.pdf&ei=mXsnU-ekHMBvtQbLroCIBA&usq=AFQjCNH-eyR2DWYmGYHGzRYrFWrA9nPNng&bvm=bv.62922401,d.Yms
30. Plháková, A. (2006). *Dějiny psychologie*. Praha: Grada.

31. Reutt, J., & Reuttová, N. (1960). *Skumanie osobnosti metoudou TAT Murraya*. Varšava: Panstwowe wydawnictwo naukowe.
32. Smékal, V. (2002). *Pozvání do psychologie osobnosti*. Brno: Barrister & Principal.
33. *Sociální zralost (Social maturity)*. (23. dubna 2007). Získáno 26. 3. 2014 z drogy – info.cz: http://www.drogy-info.cz/index.php/info/glosar_pojmu/s/socialni_zralost_social_maturity
34. Stančák, A. (1982). *Klinická psychodiagnostika*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
35. Stewart, A. (1977). Scoring manual for stages of psychological adaptation to the environment. [Unpublished manuscript]. Boston: Boston University.
36. Stewart, A., J. (1992). Scoring manual for psychological stances toward the environment. In Ch. P. Smith (Ed.) *Motivation and personality: Handbook of thematic content analysis*. Cambridge: Cambridge university press.
37. Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál.
38. Šípek, J. (2000). *Projektivní metody*. Praha: ISV.
39. Vágnerová, M. (1999). *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál.
40. Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
41. Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (2003). *Child psychology*. New York: John Wiley & Sons.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1: FORMULÁŘ ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příloha č. 2: ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Příloha č. 3: Závěčná tabule – Dopravní prostředek

Příloha č. 2: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Základní výzkum nově vznikající projektivní metody zaměřené na vybrané aspekty sociálního zrání

Autor práce: Kristýna Vlačušková

Vedoucí práce: PhDr. Radko Obereignerů, Ph.D

Počet stran a znaků: 67 (118 136)

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 41

Abstrakt:

Sociální zralost jedince ovlivňuje jeho porozumění druhým lidem, interakci s nimi a jeho celkové fungování ve společnosti. Jelikož člověk žije a vyvíjí se mezi lidmi, jsou schopnosti jako vztahování se k druhým, porozumění sociálním situacím a fungování ve společnosti pro jeho život klíčové. Tato práce se zabývá pilotním ověřením nově vznikající projektivní metody Testu sociálního zrání TSZ. Tento pilotní výzkum byl proveden na vzorku $n = 56$ mužů a žen ve věku od 18 do 57 let. Práce poskytuje popis Testu sociálního zrání v základních statistických parametrech, jako je průměr a vnitřní korelace kategorií TSZ, dále je zde uveden systém skórování výpovědí probandů, které se hodnotí z hlediska čtyř kategorií (Vztah k autoritě, Vztah k druhým lidem, Emoce, pocity, Zaměření činnosti) a čtyř stupňů zrání (receptivního, autonomního, asertivního, integrovaného). Test sociálního zrání byl také korelován s dalšími psychodiagnostickými metodami, konkrétně s Osobnostním inventářem PSSI a dotazníkem TAS – 20. Tato práce se blíže věnuje korelacím vybraných kategorií TSZ a vybraných dimenzí osobnostního inventáře PSSI.

Klíčová slova: osobnost, sociální zralost, projektivní metoda

ABSTRACT OF THESIS

Title: The basic research of projective methods focused on selected aspects of social maturation of personality

Author: Kristýna Vlačušková

Supervisor: PhDr. Radko Obereignerů, Ph.D

Numberofpages and characters: 67 (118 136)

Numberofappendices: 3

Numberofreferences: 41

Abstract:

Social maturity of an individual affects their understanding of other people, the interactions with them and his overall functioning in society. Since people live and developed among others, the skills such as relating to others, understanding social situations and social functioning are key for a person's life. This study engages in the initial verification of an emerging projective method – Test of social maturation. This initial research was conducted on a sample of $n = 56$ which consisted of men and women aged 18-57 years. The study provides a description of the Test of social maturation through basic statistical parameters such as diameter and internal correlation categories of Test of social maturation. The method of scoring the responses is stated here as well, which are evaluated from the perspective of four categories (the relationship to an authority, the relationship to other people, emotions, the focus on activities) and four stages of maturation (receptive, autonomous, assertive, integrated). Test of social maturation was also correlated with other psychodiagnostic methods, specifically with the personality inventory PSSI and the TAS – 20 questionnaire. This paper further details the correlations between selected categories of Test of social maturation and selected dimensions of the personality inventory PSSI.

Key words: personality, social maturity, projective method

Příloha č. 3: Závěčná tabule – Dopravní prostředek

